

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1933.

Första kammaren.

Nr 37.

Onsdagen den 17 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtanden nr 32 och 33 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 90.

Föredrogos ånyo sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning ävensom i ämnet väckta motioner.

Ang. domsagornas förvaltning.

Genom en den 3 februari 1933 dagtecknad proposition, nr 180, vilken hänvisats till statsutskottet och av nämnda utskott överlämnats till behandling av sammansatt stats- och första lagutskott, hade Kungl. Maj:t under återopande av propositionen nr 180 bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden föreslagit riksdagen att under andra huvudtiteln till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som funnes upptagna i den av Kungl. Maj:t utfärdade stadga i ämnet, med de ändringar som kunde föranledas av vad departementschefen i propositionen anfört, anvisa ett extra förslagsanslag för budgetåret 1933/1934 å 490,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet förehaft sex inom riksdagen väckta motioner, nämligen motionerna i första kammaren nr 273 och 277 av herr *Ekman*, nr 283 av herrar *Mellén* och *Sundberg*, nr 284 av herr *Lindhagen* och nr 285 av herr *Bismark* samt motionen i andra kammaren nr 455 av herr *Lindqvist*.

I motionerna hade yrkats:

i de av herr *Ekman* väckta motionerna I: 273 och 277, att riksdagen — jämte det riksdagen bifölle det av Kungl. Maj:t äskade extra förslagsanslaget till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning budgetåret 1933/1934 å 490,000 kronor — ville i anledning av propositionen nr 180 i skrivelse till Kungl. Maj:t dels uttala, att riksdagen förutsatte, att under nämnda budgetår de hittillsvarande bestämmelserna i domsagostadgan bibehöllas i huvudsak oförändrade utom så till vida, att förste och andre notariernas rätt till arvode inskränktes på sätt hovrätterna föreslagit samt att nödig återhållsamhet iakttoges i fråga om anställandet av med bidrag av statsmedel avlönade notarier i domsagorna, dels ock anhålla, att Kungl. Maj:t ville i samband med den blivande processreformen låta utarbета och för riksdagen framlägga nya, efter den blivande rättegångsordningen avpassade bestämmelser rörande domsagornas förvaltning och domareutbildningen med flera därmed sammanhängande frågor;

i den av herrar *Mellén* och *Sundberg* väckta motionen I: 283, att de i propositionen föreslagna ändringar uti domsagostadgan icke måtte av riksdagen

Ang. domsagornas förvaltning. (Forts.)
 godtagas i vidare mån än så vitt därmed avsåges införande av ändrade grunder för notariernas avlöning samt att, då genom samma ändrade grunder beräknats kunna uppstå en besparing för statsverket av omkring 40,000 kronor, det av Kungl. Maj:t äskade anslaget till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning, nu utgående med 550,000 kronor, måtte för budgetåret 1933/1934 av riksdagen bestämmas till 510,000 kronor;

i den av herr *Lindhagen* väckta motionen I: 284, att riksdagen med anledning av propositionen måtte hos Kungl. Maj:t begära övervägande i syfte att skrivbiträdena vid domsagornas kanslier likaväl som de rättsbildade biträdena erhöles tryggad anställning, varigenom ock domstolens uppgift att främja rätts säkerheten i olika avseenden skulle befordras; samt

i de av herrar *Bissmark* och *Lindqvist* väckta motionerna I: 285 och II: 455 dels att riksdagen i sitt yttrande över propositionen måtte hemställa, att nu gällande bestämmelser beträffande förste och andre notariers anställnings- och avlöningsförhållanden måtte bibehållas, dels ock att riksdagen måtte höja det i samma proposition äskade extra förslagsanslaget till 530,000 kronor.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

A) att riksdagen måtte under andra huvudtiteln till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som funnes upptagna i den av Kungl. Maj:t utfärdade stadga i ämnet med de ändringar, som kunde föranledas av vad departementschefen anfört i propositionen jämte vad utskottet förut i ärendet uttalat, anvisa ett extra förslagsanslag för budgetåret 1933/1934 å 530,000 kronor;

B) att de av herr *Ekman*, herrar *Mellén* och *Sundberg*, herr *Bissmark* och herr *Lindqvist* i ämnet väckta motionerna måtte anses besvarade genom utskottets hemställan under A); samt

C) att den av herr *Lindhagen* väckta motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

1) beträffande motiveringen till utskottets hemställan under A) av herrar *Oscar Olsson* och *Bergström*, som av angivna orsaker ansett, att utskottets motivering bort i viss angiven del hava den ändrade lydelse, reservationen visade;

2) beträffande utskottets hemställan under C) av herr *Oscar Olsson*, som yrkat, att riksdagen med bifall till herr *Lindhagens* motion måtte hos Kungl. Maj:t begära övervägande i syfte att skrivbiträdena vid domsagornas kanslier likaväl som de rättsbildade biträdena erhöles en tryggad anställning.

Herr statsrådet **Schlyter**: Herr talman! Jag är uppriktigt tacksam mot utskottet för den välvilliga behandling, som har kommit den kungl. propositionen till del. Jag tror också, att den reform av de unga juristernas utbildning, som på detta sätt kommer att föras i hamn, skall visa sig vara av stor betydelse och lända rättsskipningen till båtnad.

Att jag begärde ordet nu, herr talman, beror därpå, att utskottet framställt några erinringar mot vissa punkter i propositionens motivering. Jag vill då genast deklarerat, att jag för min del inte har något att erinra mot någon av de modifikationer, som utskottet har föreslagit. De gälla framför allt vissa övergångsbestämmelser under de närmaste åren, innan sekreterare hinna bli anställda i alla domsagor, som därav äro i behov. Vad utskottet här utvecklat, stämmer helt och hållet med min egen uppfattning om hur denna sak

Ang. domsagornas förvaltning. (Forts.)

bör ordnas. Propositionen lämnade i detta avseende icke fullt uttömmande besked. Vidare har utskottet gjort vissa erinringar beträffande omfånget av de mål, som skulle kunna överlämnas till de unga juristernas handläggning. På denna punkt har utskottet föreslagit en begränsning i förhållande till vad propositionen ville medge. Inte heller mot denna begränsning har jag någonting att erinra. Den väsentligaste avvikelsen från propositionen ligger däri, att utskottet efter motion av en ledamot av denna kammare och av en ledamot av andra kammaren har avstått från vissa besparingar, som Kungl. Maj:t hade föreslagit, besparingar, som beklagligtvis skulle ha gått ut över de unga notarierna i domsagorna. Jag skulle nog här ha kunnat anföra ett och annat skäl, varför dessa besparingar skulle ha kunnat accepteras, men då utskottet enhälligt har avstått från dem, har jag inte heller på den punkten något att erinra.

Herr Ekman: Herr talman, mina herrar! Utskottet har på sid. 12 gjort några mera allmänna uttalanden i denna fråga, och det är med anledning av dessa, som jag skall be att få göra några erinringar. Det säges först, att man åsyftar en rationellare arbetsfördelning mellan häradshövdingarna och deras biträden, och utskottet uttalar, att »det är utan tvivel av vikt, att den ordning, som i detta avseende skall efter processreformen bli rådande, i god tid förberedes. Utskottet vill för den skull ge sin anslutning till den strävan att redan nu i görligaste mån genomföra en dylik arbetsfördelning, som i förevarande proposition kommit till uttryck. Särskilt bör framhållas betydelsen av att efter hand tillskapa den kår av tjänstemän, som vid processreformens slutliga genomförande skall fullgöra sekreterarnas åligganden.»

Då nu utskottet och väl även kamrarna vilja acceptera det framlagda förslaget, så vill jag erinra, att däri ligger bland annat ett föregripande av tanken på att domsagorna skulle göras väsentligt större än de nu äro, ty det kan inte gärna tänkas ifrågakomma, att sekreterare anställas och att det överhuvud kan genomföras en sådan arbetsfördelning mellan häradshövding och biträden, som här ifrågasättes, annat än i mycket stora domsagor. Enligt min tanke skulle domsagor med cirka 40,000 invånare innebära den lämpliga storleken, men här förutsättes, att domsagorna skulle bli ännu större. Jag tror, att om man verkligen vill inlåta sig på en sådan anordning — och jag upprepar, att ett beslut härutinnan om bifall till det nu föreliggande förslaget i viss mån föregriper en sådan ståndpunkt — då kommer man att fjärma häradshövdingen från folket i domsagan. Det är inte möjligt för en häradshövding att kunna personligen deltaga i allt arbete i en mycket stor domsaga eller att intressera sig för folkets angelägenheter, vilket är honom möjligt i en medelstor, måttlig domsaga. Det är det första jag har att erinra, och man bör ha klart för sig, hur man verkligen vill ställa sig på den punkten. Det kan hända, att då det slutliga reformförslaget kommer fram, man ändock kan modifiera sin ståndpunkt något, så att vi inte få alltför stora domsagor. Jag har velat säga dessa ord för att erinra om, att man inte bör genom ett bifall till det nu framlagda förslaget anse sig vara tvungen acceptera de mycket stora domsagorna.

Vidare uttalar utskottet, att det godkänner den satsen, att då notariernas möjlighet att tjänstgöra som ordförande i häradsrätt inskränkes, »komma de egenliga domarvikariaten att förbehållas de jurister, som efter den första domsagotjänstgöringen fortsatt sin utbildning i hovrätt och sålunda få antagas ha för avsikt att på allvar ägna sig åt domarbanan».

Hela det här nya systemet för domarutbildning och de unga juristernas första förordnande på domarbanan har anordnats så, att huvudvikten av den

Ang. domsagornas förvaltning. (Forts.)

första tjänstgöringen förläggas till hovrätten. Man skall inte få »sitta ting» i vidsträcktare mening, innan man tjänstgjort så pass länge i hovrätt, att man där hunnit få fiskalsförordnande. Detta gör, att de unga drivas att mycket snart bege sig in till hovrätten för att där så fort som möjligt erhålla fiskalsförordnande och sedan komma ut på landet för att fullborda sin utbildning. Detta är en grundläggande sats i det nya systemet för domarutbildningen. Det låter ganska tilltalande, att överdomstolen, hovrätten, skall pröva de unga och se till, om man kan anförtro dem befogenheten att sitta ting. Men all erfarenhet bestyrker, att den erfarenhet, som de unga skola förvärva, inte gärna kan förvärvas på annat sätt än genom att de få själva på eget ansvar utöva de viktiga funktioner, som de för sin kommande gärning skola göra sig förtrogna med. Det är inte så farligt som man skulle tro att åt dessa unga anförtro viktiga uppgifter. De äro inte så »bakom», som man tycks förutsätta i det framlagda förslaget. Ifall man ser på statistiken över överklagade domar och utslag, så visar det sig, att de unga besitta ungefär samma omdömesgrad som de äldre domarne. Det är möjligt, att de, då de sitta ting, lägga sig särskilt vinn om att göra sitt bästa, ty hela deras framtid beror på detta. Det kan också bero på, att de ha denna ungdomliga kraft, som kanske sedan något slappas. Det är därför enligt min erfarenhet inte förenat med någon fara att anförtro de unga även den viktiga uppgiften att sitta fullständiga ting, och detta redan innan de kommit så långt, att de hunnit få föredraga i hovrätten.

Det är ganska oklart, hur utbildningen i hovrätten skall gå till. Redan nu råder en oerhörd trängsel i hovrätterna, och man har försökt på varjehanda sätt underlätta för de unga att få arbete där och komma fram till fiskalsförordnande för att möjliggöra för dem att sedan kunna komma ut på landet. Det är klart, att om man skärper fordringarna i detta hänseende, såsom nu här föreslås, blir trängseln i hovrätterna ännu större och det kommer att åtgå mycken tid, innan aspiranterna kunna komma fram till fiskalsförordnande. Komma vi sedan att antaga det nya processsystemet, så förstår jag inte riktigt, hur man då skall bära sig åt. Det har i förslaget förutsatts, att hovrätterna skulle ombildas på sådant sätt att antalet av de ledamöter, som tjänstgöra på varje hovrättsdivision, skulle minskas. Därigenom minskas emellertid också tillfällena till vikariat. Vidare har med ganska stor skärpa betonats, att dessa hovrättsledamöter icke på samma sätt som nu skola i stor utsträckning dragas från hovrätten till varjehanda uppdrag i kommittéer, i departement och framför allt icke befordras, såsom nu sker, till nedre justitierevisionen, utan det är sagt, att i regel hovrättsledamöten skall stanna i sin tjänst. Därmed försvinna också möjligheterna för de yngre att få vikariat i den utsträckning, som nu äger rum, och följaktligen även möjligheten att få förordnande att föredraga i stället för fiskaler, som nu sitta som adjungerade ledamöter. Men så kommer en annan sak till. Det har i riktlinjerna för processreformen föreslagits att i hovrätt föredragningen av målen i regel inte längre skall skötas av fiskaler, utan att antingen ledamöter skola föredraga målen, eller också skola advokater föredra dem. Det är ju meningen att i viss mån skapa ett advokattväng, och parterna eller deras advokater skola föredraga sina mål i hovrätterna. Således minskas i oerhörd grad, då man kommer fram till den nya rättegångsreformen, möjligheterna att i hovrätterna skaffa de unga något arbete, som verkligen kan vara utbildande för deras domarverksamhet. De kunna visserligen få renskrivningsarbete, kunna få biträda med uppsättning av promemorior och dylikt, det må så vara, men från arbetet att på eget ansvar föredraga mål bli de så gott som undanträngda. Det förhåller sig därför nog så som

Ang. domsagornas förvaltning. (Forts.)

jag i min motion framhållit, att då man kommer fram till den nya rättegångsordningen, måste man göra om hela detta förfarande, ty det går då inte att uppehålla den praxis, att de unga skola utbildas huvudsakligen i hovrätten.

När vi sedan komma litet längre ned på sid. 13 i utskottets utlåtande heter det: »Utskottet anser ur sådan synpunkt även fördelaktigt, att sekreterartjänsterna åtminstone för närvarande göras till genomgångsplatser för dem som skola fortsätta i överrätt.» Dessa sekreterartjänster skola alltså bli genomgångsplatser. Nu har ju det nya systemet för de unga juristernas utbildning baserats bland annat på att man skulle försöka i möjligaste mån undvika vikariatssystemet vid underrätterna. Man säger, att man kan inte anförtro de unga att sitta ting. De äro inte skickliga nog att göra det, utan häradshövdingen skall själv sitta sina ting och handlägga de viktigare målen. Därjämte förutsattes då, att man skall taga ifrån häradshövdingen alla mål, som anses vara av mindre vikt, och alla inskrivningsärenden, alla administrativa ärenden, dem skall hädanefter biträdet sköta och framför allt då naturligtvis sekreteraren. Men var och en, som tjänstgjort i en domsaga, vet, att dessa göromål på kansliet eller i domstolen som avse lagfart, inteckning, förmynderskap, arv och sådant, alla dessa ärenden utgöra de viktigaste för folket i domsagan. Domsagans befolkning består ju inte bara av processmakare och brottslingar, utan största delen av domsagans invånare är ju vanligt folk, vars största intresse så snart det gäller rättsskipning, äro deras lagfarter, inteckningar och sådana ärenden, som beröra deras dagliga liv. Från handläggningen av dessa ärenden skall nu domaren avlägsnas, och de skola läggas i händerna på vikarier, särskilt då dessa sekreterare. Men dessa vikarier stanna icke länge i domsagan, och skola nu sekreterarplatserna bli genomgångsplatser, blir det ingen, som kommer att bli riktigt förtrogen med förhållandena i domsagan, med folket. Den saken är likväl av ganska stor vikt, och det har varit en stor styrka i den hittillsvarande organisationen, att häradshövdingen i en domsaga så småningom blivit mycket förtrogen med folkets alla förhållanden. De ärenden, som särskilt bidragit att göra honom förtrogen med domsagan, dem skall han nu skiljas ifrån, och de skola läggas i händerna på vikarier. Jag har i min motion tillåtit mig säga, att detta vikariatssystem blir långt mera ingripande än det, som vi nu ha. Nu är det ju ändå så, att häradshövdingen i en domsaga mycket väl känner förhållandena i domsagan i alla möjliga avseenden och sysslar inte bara med de där målen, som äro så »viktiga», och varav kanske förekomma ett, två eller tre om året. Men det vikariatssystem, som den nya ordningen kommer att medföra i domsagorna, anser jag vara en mycket stor olägenhet. I en mindre domsaga, alltså en domsaga på omkring 40,000 invånare, behövs inte ett sådant vikariatssystem, men i en stor domsaga av den typ, som man nu vill tillskapa, blir det nödvändigt att på det sätt, jag nämnde, göra en arbetsfördelning och lägga en mindre, ehuru viktig del av arbetet på häradshövdingen och allt det övriga arbetet på vikarier. Således, i stället för att man tillkännager, att man vill avskaffa vikariatssystemet eller mildra detsamma, råkar man genom det förslag, som nu föreligger, in på ett vikariatssystem, vartill vi aldrig sett maken i domsagorna. Detta anser jag vara den största olägenheten med detta förslag.

Såsom frågan nu ligger till, skall jag emellertid inte göra något yrkande. Herr statsrådet har ju redan påpekat, att några modifikationer i förslaget äro gjorda av utskottet, och jag är av samma mening som han, att de böra accepteras. De äro enligt min mening förbättringar.

Jag har, som sagt, intet yrkande.

Häri instämde herr *Mellén*.

Ang. domsagornas förvaltning. (Forts.)

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Jag är, som kammaren behagar finna, fullt överens med sammansatta stats- och första lagutskottet hela vägen utom på en enda punkt. Jag är i motsats till den siste ärade talaren av den övertygelsen, att utskottet har på den första punkten, där han framställde sin anmärkning, gjort alldeles rätt, då utskottet följt vad riksdagen principiellt förut beslutat rörande den saken. Det är den mycket viktiga sak, som justitieministern fäste uppmärksamheten på i sitt anförande, nämligen stärkt kompetens för vikarierna, som skola sitta de stora tingen. På den punkten är jag således fullt överens med det allmänna resonemang, som föres både av utskottet och av Kungl. Maj:t. Kungl. Maj:t, det vill säga justitieministern, har i sin proposition gjort ett mycket starkt uttalande — för övrigt i överensstämmelse med vad riksdagen förut gjort — däri han opponerat mot att unga män och kvinnor blott efter ett par års tjänstgöring, skola få sitta som ordförande i häradsrätt och hålla allmänna tingssammanträden. Det har ju för övrigt också ute i landet varit en allmän uppfattning, att man bör kräva större kompetens för vikarierna i domarsätet. Det är således inte alls för att opponera på den punkten som jag framställt min reservation. Men utskottet har inte varit konsekvent på den punkten. Hela tiden är utskottet liksom Kungl. Maj:t av den övertygelsen, att en av de viktigaste sidorna i den nya rättegångsreformen är just skapandet av högre kompetens för domarvikarierna. Men sedan låter utskottet de nuvarande av utskottet självt så starkt angripna förhållandena bestå under övergångstiden. Om denna övergångstid kunnat beräknas bli ett eller två år, skulle jag inte sagt så mycket om det, men i propositionen finnes en antydning om att övergångstiden kan bli ganska lång, och justitieministern använde i sitt anförande formuleringen »under de närmaste åren». Ja »de närmaste åren» kunna mycket väl bli det samma som »i vår tid». Jag tycker, att det är inkonsekvent av utskottet liksom av riksdagen, att om utskottet och riksdagen finna ett förhållande vara av den art, att det behöves ändras, de inte försöka vidtaga några förbättringar under en sannolikt ganska lång övergångstid.

I min reservation har jag gett anvisning på en utväg, som jag redan omnämnde vid förra årets riksdag. Jag har gett anvisning på den utvägen, att domsagostadgan skall på denna punkt erhålla full tillämpning för alla vikarier. Det står i domsagostadgan, att som villkor för att få sitta dessa större ting kräves utom tjänstgöring på domarkansli, också tjänstgöring i hovrätt. Emellertid gjordes på grundval av ett riksdagsbeslut 1923 ett undantag i detta stadgande. Stadgan föreskriver nämligen att för den vidsträcktare befogenheten att förvalta härads hovdingämbete bland annat kräves att under sex månader ha tjänstgjort i hovrätt, vilken tjänstgöring emellertid — här komma orden — »då fråga är om förordnande för man», kan ersättas med viss annan tjänstgöring. Här har således fastslagits ett manligt privilegium i denna stadga gentemot kvinnan, i någon mån påminnande om gamla tiders privilegier för adelsman gentemot vanbördig. Detta är en bestämmelse, som riksdagen 1923 inte ämnade fastslå såsom varaktig. Det sades ifrån under debatten redan då, att detta privilegium för man gentemot kvinna är en övergångsbestämmelse. Den är intet privilegium, som skall äga bestånd för all framtid, utan är bara av tillfällig art för att inarbeta de nya förhållandena i folkmedvetandet. När detta könsprivilegium hade bestått i tio år, ansåg jag vid fjolårets riksdag, att det bestått länge nog, och motionerade därför om dess avskaffande. Redan då var jag fullt på det klara med, att det inte borde avskaffas på det sättet, att det borde göras lättare för kvinna att få sitta ting, utan saken borde ordnas på det sättet, att samma utbildning, som med fulla skäl kräves av kvinna — ett krav som i dag understrykes av riksdagen — skulle också krävas av man. Det kräves ju enligt propositionen och enligt utskotts-

Ang. domsagornas förvaltning. (Forts.)

förslaget ännu större kompetens av vederbörande för framtiden, när övergångstiden en gång är förbi, för att få sitta verkliga ting, hålla verkliga tingssammanträden. Men då tycker jag, att det är ganska rimligt att kräva, att man under övergångstiden också skärper kompetensfordringarna för man, då han skall sitta ting, så att de åtminstone bli lika stora som de äro för kvinna under nuvarande förhållanden.

Naturligtvis förstår jag, att detta är en löjligt obetydlig fråga för denna kammares ledamöter. Vi ha ju inte så många kvinnor här i kammaren, att det nämnvärt stör även om man bibehåller en sådan bestämmelse som denna, och jag skulle vilja säga, att jag kanske inte är alltför ömsint rörande kvinnorna i detta fall heller. Ty då kvinnorna finna sig i att männen så gott som uteslutande sitta och bestämma i sådana här saker, ehuru kvinnorna mycket väl kunde ge kammaren en sådan sammansättning, att frågor som denna kunde bli rätt omöjliga att diskutera här i kammaren, så kan man ju säga, att då kunna kvinnorna ha det som de ha det! Men det kan ju ha varit riktigt att man fäst uppmärksamheten på, att här föreligger en orättfärdighet, en orättfärdighet som borde rättas i all synnerhet då den stöder sig på en motivering, som utskottet och Kungl. Maj:t själv givit. Kungl. Maj:t skriver ju också i propositionen och är glad att kunna skriva det: »Jag vill fästa uppmärksamheten på att den föreslagna anordningen jämväl genomför full likställighet mellan manliga och kvinnliga aspiranter i fråga om utbildningen.» Jag var också mycket glad då jag först läste detta uttalande, ty då observerade jag inte, att statsrådet gjort undantag för en mycket obestämd övergångstid. Det är ju förfärligt roligt, att denna bristande likställighet skall automatiskt avskaffas en gång, men såsom jag redan förut har påpekat, är det inte så roligt, att den skall kvarstå en följd av år.

Jag ber således att få yrka att på sid. 14 i motiveringen ett nytt stycke inskjutes efter den mening, som börjar med orden »Under nu ifrågavarande övergångstid» etc., varigenom detta speciellt manliga privilegium skulle strykas. Den inskjutna satsen lyder på följande sätt: »Den i 24 § första stycket domsagostadgan omförmälda tjänstgöringen under sex månader i hovrätt vid fråga om förordnande för man bör emellertid *icke* vare sig i sin helhet eller till viss del kunna ersättas med tjänstgöring såsom biträde åt häradshövding under motsvarande tid.» Detta är innebörden i den reservation, som jag tillsammans med herr Bergström har avgivit.

Sedan står jag antecknad för en annan reservation, som utskottet inte ansåg sig kunna fästa något större avseende vid, då den motion, som i reservationen tillstyrkes, berör ett ämne, vilket utskottet fann inte stå i något närmare samband med här föreliggande fråga. Jag får ju säga, att jag inte är så säker som utskottet på den saken. Det är visserligen riktigt, när utskottet säger, att denna fråga, som herr Lindhagen här väckt på tal, står i närmare samband med frågan om det så kallade sportelsystemets avskaffande. Visst gör den det, det måste jag erkänna. Men att den skulle sakna samband med propositionen för övrigt, har jag verkligen mycket svårt att förstå, och då herr Lindhagen här fäster uppmärksamheten på en kår, de icke rättsbildade domsagebiträdena, som verkligen — det äro visst alla människor överens om — borde beredas en bättre och fastare ställning, så anser jag, att den saken skall behandlas, när den kommit upp. Det är ju bara fråga om en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t skall överväga, huruvida inte skrivbiträdena vid domsagornas kanslier lika väl som de rättsbildade biträdena skulle kunna erhålla tryggare anställning. Utskottet har själv inte sagt, att det ligger något orimligt i en sådan kläm. Jag tror inte heller, att någon i kammaren i dag skall säga det, och när detta alltså är ett krav, som alla kammarens ledamöter finna rimligt,

Ang. domsagornas förvaltning. (Forts.)

när det är ett krav, som absolut inte kan sägas vara främmande för detta ärendet, anser jag, att kammaren även på den punkten borde följa min reservation, till vilken jag således också, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Lindhagen: Herr talman! Justitieministern har nyss tackat utskottet för att det fört i hamn den här segslitna frågan. Det kan inte falla mig in att tilltro mig om erforderliga domkrafter för att få den åter ut i böljegången. Jag vill bara läsa en gravsång över de inställningar, som nu bliva för tillfället gravsatta men komma att återuppstå vid domens dag, nämligen domen över dessa experiment, då man fått erfarenhet om desamma.

Det är oftast så, att en ny tid kommer med nya seder. Vi ha hittills i denna befordringsfråga varit inriktade på ett mera *individualistiskt system*, och nu skola vi övergå till ett *mekaniskt system*. Det är ungefär motsvarigheten till vad som ägt rum vid universiteten. Förr var man där en »liber studiosus». Jag gick inte på en enda juridisk föreläsning eller ett enda juridiskt kollegium, innan jag tog min juris kandidatexamen, så jag var verkligen en fri studerande. Ett undantag var blott en halv hösttermins föreläsningar i straffrätt, och därav fick jag snart klart för mig att det var bortkastad tid. Nu äro de juris studerande satta i skolklass, med tvång tillika att betala kollegieavgälder icke minst för att öka professorernas inkomster.

Jag har stor erfarenhet av *ungdomens kompetens* på dessa områden såsom förutvarande medlem av och chef för landets största underdomstol. Där råder till på köpet en kollegial domstolsorganisation med en ström av unga bisittare på olika tillfälliga förordnanden. Jag har suttit som ordförande på två sektioner av första avdelningen, så att min erfarenhet har varit ofantlig under loppet av 27 $\frac{1}{2}$ år. Dessutom hade vi i magistratens plena oupphörligt debatterat de unga juristernas i hela verket kompetens till det ena eller andra. Erfarenheter ha ock vunnits under mina långvariga befattningar i häradsrätt, hovrätt och föredragande i högsta domstolen.

Nu skall denna fråga lösas med maskinkultur: så lång tid skola de vara där, och sedan flyttas de till annan plats och så till en tredje alldeles som militären. Och när de få förordnanden, indelas de i boskapsklasser eller vad jag skall kalla det, och någon slags individualisering kommer väl knappast i fråga, annat än om någon skall alldeles avpolletteras från domareämbetet.

Min erfarenhet av ungdomen är den, att deras duglighet är först och sist beroende på de medfödda anlagen. Den så kallade praktiken är visserligen nyttig och alldeles nödvändig men den spelar för framtiden en underordnad roll för deras kompetens till skillnad från de medfödda fallenheterna. Denna gudomliga naturlag skall nu kväsas i detta maskinkulturens tidevarv. Nya kvastar måste hitta på något nytt, och nu ha vi denna nyhet, som en gång kommer att förkastas, men den må göra sin gärning, så få vi se hur det går.

Jag har också haft mera anspråkslösa personliga erfarenheter från den tid, då jag tjänstgjorde i en domsaga och höll mina ting där och inte behövde någon annan tjänstgöring för min befordran, ehuru jag visserligen samtidigt tjänstgjorde i rådhusrätten och hovrätten. Då var jag också en liber studiosus i och för domarkallets erövrande. Vi voro många notarier — det var visserligen en ganska åldrig domhavande, så det kunde ju göra sitt till — men vi notarier voro allesammans tämligen eniga om, att hur bristfällig vår handläggning kunde vara, så var den dock på alla våra händer bättre, ja vida bättre, än den ordinarie domarens. Vidare voro vi också på det klara med, att de roligaste målen voro de så kallade stora målen och inte bagatellmålen. När vi skötte oss som bäst var det i mål av betydelse. Vi voro inte heller, som maskinkulturen nu vill ha det, en desillusionerad ungdom — landets hopp,

Ang. domsagornas förvaltning. (Forts.)

nedpressad till bagatellgöra. Det är en förbrytelse mot mänskligheten, denna nya drill, och därför vill jag ha sagt det.

Det kommer nu i alla fall att inträffa med det maskinella systemet — det är inte bara en tro, utan det är enligt naturlagarna visst, hur herrarna än filosofera — att i en mängd fall över hela landet unga notarier, som inte anförtros annat än bagatellmål, skulle i domaresätet handlägga s. k. betydelsefulla mål bättre än den ordinarie domhavanden. Och i tillämpningen kommer systemet genom att beröva denne kontakt med »bagatellerna» avskära honom mer eller mindre från samvaron med det verkliga livet, som mest uppfylles av bagateller, vilka tillika äro stora saker för dem det gäller.

Särdeles viktigt för att uppfostra en ung man till duglighet för domareämbetet vore väl en vägledning även i social etik och människovänlighet. En slik uppfattning kunde förr i tiden väcka någon uppmärksamhet ja högaktning, om än icke handling. Men det är märkvärdigt — jag måste filosofera en gång över den saken — så snart den allmänna rösträtten, som var min ädelsten, blev genomförd, har mycket som förr var möjligt blivit alldeles omöjligt. Så också här.

Det borde väl ändå erkännas som det viktigaste för en domare att ha hjärtat på rätta stället, så att han förstår, att menige mans bästa är den yppersta lagen, och att parterna inte äro till för att han skall få utöva sin diktatur och uppbara sin avlöning. Men det är inte alltid så självfallet. Jag har mer än en gång väckt förslag i riksdagen om, att i de juris studerandenas undervisning skulle ingå undervisning i rättvisa, skillnaden mellan rätt och rättvisa och i social etik. Som exempel, vad som på ett praktiskt sätt särskilt borde hållas föreläsningar och seminarier om, har återopats *domarreglerna*. De anses ju vara så framstående, att de tryckas, utan att det finns någon författning därom, främst i våra lagböcker enligt en naturlig instinkt. Det är pärlor, varenda sats, och skrivna för evigheten, huggna i marmor. Domare-eden erinrar också om denna översinnliga värld genom sin hänvisning till »Guds lag» vid sidan av »Sveriges lag». Det vore en sant produktiv gärning att väcka de ungas intresse för vad detta betyder, och inte blott för en mekanisk, en författningstrogen tillämpning av de stela föreskrifterna i lagarnas paragrafer. Det borde till och med helst inrättas vid juridiska fakulteterna en professur i rättvisa och gudomlig lag, fast den skulle naturligtvis ha en krångligare, mera banal titel, annars skulle förslaget inte gå igenom. Detta är emellertid totalt försummat även i den nu föreslagna rationaliseringen av domareutbildningen. Ungdomens genius är tvärt om än mer trampad under fötterna genom detta förslag.

En sak till. Här har verkligen *justitieministern i en punkt begärt en vidgad befogenhet för ungdomen* att behandla även i viss mån större mål, ja, till och med sådana vådligt stora mål, där det kan bli urbotat straff. Ett litet medgivande således att där passar ungdomen lika bra att döma som där det bara är fråga om triviala böter. Detta har föreslagits av justitieministern, men det har utskottet, konungsligare än konungen själv, avstyrkt. Nu var justitieministern så nöjd i alla fall med vad utskottet gjort och förbigick denna verkliga prickning av det förträffligaste i hans förslag. Det lönar sig inte för mig att yrka bifall till denna lilla ljuspunkt, när inte justitieministern gör det.

Vidare föreligger genom reservation av Oscar Olsson m. fl. den gamla frågan om *man och kvinna* på detta område. I planen för notariernas militära förflyttning från den ena lägerplatsen till den andra ingår också, att kvinnan skall ha en särskild duvning i hovrätten, men inte mannen. Man påstår, att det skall genomföras någon jämlikhet i tidernas fullbordan. Men jag tycker

Ang. domsagornas förvaltning. (Forts.)

det bör talas om själva saken även i vår tid. När man medger att kvinnan skall få bli domare och ändå ålägger henne en särskild träning, som skall vara obehörlig för mannen, vad är detta annat än ett klart uttryck för vad professor Thyrén kallade den maskulina renässansen, eller rättare den maskulina suffisansen? Det är ett pekoral i lagstiftningsväg, det uttrycket måste jag tillgripa, ty det finns inget mildare som passar. Jag skulle till skillnad från Olsson vilja avskaffa denna förläggning i hovrätten även för kvinnorna, men det lönar sig inte. Ogärna yrkar jag bifall till Olssons förslag, ty det äventyrar ännu mer, att den militaristiska förläggningen i hovrätten blir permanent och obligatorisk. En avigsida med den plutokratiska rättegångsreformen är enligt min erfarenhet, att enväldet över de ungas befordringsutsikter genom propositionens förslag än mer lägges under den mest formalistiskt inställda domstolsinstansen, hovrätterna.

Så ha vi slutligen frågan om de *icke rättsbildade biträdena i domsagorna*. Alla biträden, både rättsbildade och icke rättsbildade, äro nödvändiga för rättskipningen. Ingendera av dessa kategorier befattningshavare kan undvaras i domsagorna. Nu ha ju de så kallade skrivbiträdena i statens verk i allmänhet — och även i rådhusrätterna, åtminstone i den där jag tjänstgjort — fått ordinarie anställning med lön, sjukhjälp, semester och pension liksom andra befattningshavare. Men det har inte gått av någon anledning för skrivbiträdena i domsagorna, de stå där fortfarande ohjälpta. Jag har motionerat om saken många gånger, och man har sagt, att det kan ju hända att det är rättvist, och många ha sagt, att det är uppenbarligen rättvist. Men vi skola vänta på rättegångsreformens fullbordan och vi skola vänta på, att det så kallade sportelsystemet för häradshövdingarna blir avskaffat med flera skäl. Man tänker inte på, att under tiden få dessa biträden, utom det att de gå, som på en vulkan och ha otillräckliga inkomster, känna en ständigt gnagande oro för en pensionslös, fattig ålderdom. Och inte ha de någon karriär heller, som de rättsbildade biträdena, vilka ju ha framtiden för sig. Det kom till oss i Stockholms rådhusrätt på min tid ett och annat biträde från domsaga och bad för själ och pina att på grund av sin långvariga tjänstgöring i domsagan få söka en anställning och bliva tryggad någorlunda. Det var beklämmande att se domsagebiträdets ångest över sin otrygga tillvaro. Men varje ämbetsverk är sig själv närmast, och det finnes så många obefordrade i verket som också ha meriter.

Jag gratulerar justitieministern till att han i dessa sparsamhetstider lyckats utverka ökat anslag till de rättsbildade biträdena. Men de icke rättsbildade håller han nere på detta enastående och orättvisa sätt till skillnad från skrivbiträden i statens andra verk.

Vad säger nu utskottet? Jo, det blundar och tror alltjämt, att detta spörsmål ödesbestämt sammanhänger med den större frågan om det s. k. sportelsystemets avskaffande. Ja, det är rätt, sade Oscar Olsson, men det skulle du inte ha sagt, ty det är orätt, men det visste du inte, fast det kan jag tala om: det är fullkomligt orätt. Det har jag upplyst om åtskilliga gånger, men det finns ingen vän att övertyga herrarna om den saken. Vi löste frågan som ingenting i Stockholms rådhusrätt, innan sportelsystemet var avskaffat. Det gick till helt enkelt på det sättet, att skrivbiträdena fingo ordinarie anställning med fastställd lön, sjukhjälp, semester och pension. Pensionen betalades av kommunen, sjukhjälp och semester likaså. Av deras lön betalades ett grundbelopp av kommunen, så bestämdes det vad hela summan rätteligen skulde vara, och resten ålades sportelinnehavarna att avstå av sina sportler. Det var inte den ringaste svårighet att genomföra.

Jag har som sagt erinrat härom många gånger i denna kammare, och ändå

Ang. domsagornas förvaltning. (Forts.)

finns det ingen möjlighet att reflektera på det. Nu kommer naturligtvis utskottet och dikterar, att det kan inte gå, och Oscar Olsson, som är så välvil- lig han kan vara, förledes tro, att eftersom utskottet säger det, så är det väl så. Utskottet fattar inte den saken, det har inte praktiserat den, men det har jag gjort. Sedan sportelsystemet i Stockholms rådhusrätt blev avskaffat, be- stod hela förändringen i, att den del av lönen, som skulle betalas av sportler, överflyttades på kommunen. Det vore märkvärdigt, om man inte skulle kunna få ett grepp på en så enkel fråga även i statens domsagor.

Utskottet medger dock att den provisoriska ordning, som gäller, icke är så- dan man kunde anse önskvärd. Nå, om utskottet är enigt om detta, kan det då inte bestå sig med en skrivelse till Kungl. Maj:t och påpeka, att saken bör tas om hand och göras snart och inte uppskjutas till calendae graecas, det vill säga tills denna rättegångsreform äntligen kommer i hamn? Men efter detta medgivande heter det konturlöst, att utskottet kan icke finna skäl föreligga att nu taga denna fråga under förnyat övervägande, innan en allmän regle- ring av häradshövdingarnas avlöningsförhållanden äger rum. Sålunda, där faller utskottet tillbaka uteslutande på det oriktiga skälet, det fullkomligt oriktiga skälet. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till Oscar Olssons reservation på denna punkt. Där måste jag för dessa människors skull också begära votering, så att de förstå, att det inte bara är ett »baga- tellmål», herr justitieminister, utan ett viktigt mål.

Hela den s. k. reformen väcker i övrigt betänkligheter, genom att det kan sättas i fråga, om domstolarna härigenom komma att på bästa sätt rekryteras. Jag undrar, om inte de *bästa förmågorna komma att stötas bort* av alla dessa disciplinära åligganden, som uppskjuta deras befordran. De måste också åsamka dem kostnader, som inte förut behövts. Dessa kostnader verka således även i den riktningen, att endast de mera burgna komma att få ägna sig åt detta invecklade befordringssystem.

Jag har intet yrkande i fråga om det här förslaget, som nu kommer i hamn, men jag önskar uppståndelse för de individuella synpunkterna, och så yrkar jag som sagt bifall till Oscar Olssons reservation i fråga om de icke rätts- bildade biträdena.

Herr Åkerman: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Till en början vill jag uttala både min och utskottets tillfredsställelse över, att justitieministern i den föreliggande propositionen så lojalt följt riksdagens förut fattade beslut i detta ärende. Vad som är i fråga i dag är alltså endast ett fullföljande av föregående riksdags beslut. Det har ju inte gjorts så många yrkanden av de föregående talarna, och jag kan kanske bespara mig att svara på en del som är sagt. Men jag kan ändå inte underlåta att säga några ord med anledning av herr Lindhagens anförande, och då skall jag börja med den punkt, där han inte gjort något yrkande, nämligen domareutbildningen här i landet.

Jag tror herr Lindhagen ser denna fråga alltför pessimistiskt. Det är ju inte alls meningen att sätta de unga ur spelet, det skall ju fortfarande vara ungt folk ute i tjänstgöring. Den omständigheten, att deras kurs till en tid avbrytes och de skickas upp i hovrätten, gör dem ju inte så mycket äldre att det icke alltjämt blir en ganska ungdomlig skara, som kommer att förtjäna sina sporrar i lantdomstolarna. Jag tycker inte det är rätt, som herr Lindhagen säger, att man vill göra en fullständig brytning med vårt gamla utmärkta system och att de unga skola alldeles sättas ur spelet. Nej, det skola de inte. Men man har gått en förständig medelväg, tycker jag, då man har ställt

Ang. domsagornas förvaltning. (Forts.)

saken så, att de alldeles gröna inte få sitta i de största målen eller avgöra brottmål, där det kan bli fråga om människors frihet; med »gröna» menar jag då jurister, som inte varit ute mer än $1\frac{1}{2}$ år. Kan man verkligen säga, att detta är att sätta de unga ur spelet? Jag kan inte förstå det resonemanget.

När herr Lindhagen vidare yttrade, att erfarenheten från hans utbildning sade honom att det vore mycket bättre att ha vikarie, att de unga notarierna voro styvare än de ordinarie häradshövdingarna, kan var och en begripa, att det måste vara ett sällsynt undantagsfall, som han råkat ut för, ty man kan väl ändå inte underkänna betydelsen av livserfarenhet och förstånd, som man tillvinner sig med åren. Jag tycker det är ganska påkostande att sitta och höra på ett sådant resonemang. Man har svårt att undgå att bli förargad, men det skall man ju inte bli, så det är bäst att lugna sig.

Nu är det två särskilda punkter, som tagits upp här; jag skall åtminstone till att börja med förbigå de andra. Det är nu först det av herr Oscar Olsson påtalade förhållandet, att en liten skillnad införts i lagen beträffande utbildningen av män och kvinnor i så måtto, att kvinnorna skulle vara skyldiga att prestera en kort tjänstgöring på några månader i hovrätt. Men, herr Oscar Olsson, man kan väl ändå medge, att tidpunkten nu inte är väl vald för att ta upp denna fråga. Det gäller ju bara en övergångsperiod, och att för denna tid ändra detta kan väl ändå inte vara lämpligt. Vi hade denna fråga uppe i fjol, som herrarna kanske erinra sig, och då tillät jag mig göra samma anmärkning, att det är bara fråga om en kortare tid, och varför skall man då återigen ändra detta? Nu vill jag fästa herr Oscar Olssons och de övriga kammarledamöternas uppmärksamhet på, att det är så mycket mindre anledning att, som han gjorde i sin motion i fjol och visst upprepat i år, tala om något handikappande, när detta system genomföres, ty enligt min tro blir det en stor procent av de unga juristerna, som aldrig bry sig om att gå den där krokvägen till hovrätten och komma tillbaka, utan nöja sig med den föregående utbildning de fått under $1\frac{1}{2}$ à 2 år. Den utbildningen skall man inte förakta. Det föreföll som om herr Lindhagen ringaktade den, men den är verkligen värd bättre. Vad får en ung man eller, låt oss säga, en ung kvinna lära sig på den tiden? Jo, under $1\frac{1}{2}$ à 2 år får han eller hon lära sig att vara ordentlig, flitig och noggrann. Vidare får man lära sig att ta emot folk, att resonera med människor på kansliet och vidare att tala med folk i domstolen, där vederbörande får sitta i småting. Det är inte så litet det. Det ställer ganska stora fordringar både på nerver, förstånd och uppfattning, även om målen inte äro så invecklade. Vidare lära sig de unga att umgås med folk och att sätta upp en massa protokoll av olika slag, resolutioner etc. Och vad få de inte inhämta genom att såsom protokollsnotarie närvara vid alla ting och förrättningar? Med andra ord, det finnes ingen anledning att förakta den utbildning de få under de första åren, långt därifrån. De som då känna, att de ha inom sig den där underbart virtuosa läggningen, som herr Lindhagen vittnade om, de må fortsätta på domarbanan och komma tillbaka, när de varit i hovrätten en kortare tid. Jag tycker, att allt detta klander av vad som här föreslås är betydligt överdrivet. Det måste bero på att man inte tänkt sig in i, hur det kan gestalta sig i framtiden.

Det var om detta.

Sedan kommer jag till frågan om skrivbiträdena. Ja, alla jurister i denna kammare äro väl ense om, att det är en kår, som förtjänar den allra största sympati och även all den hjälp man kan ge den. Men hur blir det enligt detta förslag, som nu motionsvis är före här — ifall man nu kan kalla det ett förslag, ty vi ha ju inte riktigt fått höra, hur man tänkt sig det. Äro herrarna

Ang. domsagornas förvaltning. (Forts.)

missnöjda med de löner, som äro fastställda i 1927 års författning? Är lönetaxan för låg, eller vad är det som fattas? Det talas om att skrivbiträdena lika väl som juristerna skola ha en tryggad ställning. Vilja herrarna påstå, att de juridiskt bildade biträdena ha en tryggad ställning? De äro ju inte ordinarie. De ha en långt ifrån tryggad ställning, de kunna focas när som helst, och vidare äro ju deras löner fastställda på helt annat sätt än för andra, ordinarie tjänstemän. De ha ingen pensionsrätt eller något sådant, och det är missvisande att med åberopande av de juridiskt bildade biträdena säga, att »lika väl som dessa» skola skrivflickorna flyttas upp. Det hindrar inte, att jag är med om att de böra ha det annorlunda, men det kan inte ske på annat sätt, än att häradshövdingarna få en helt annan position i lönestaten än de nu ha. Vi äro fortfarande kvar i den gamla tiden, och häradshövdingen har sin domsaga i ekonomiskt hänseende på något slags entreprenad. Det låter rätt, men så har det varit i alla tider, och så är det fortfarande. Nu har visserligen staten gripit in och gjort modifikationer i detta system, där den kunnat, men jag kan inte förstå, hur det skall gå till att flytta upp skrivbiträdena vid lantdomstolarna till ordinarie tjänstemän med pension och allt vad därmed följer, annat än om häradshövdingen får den fasta lön, som han anses förtjäna, och berövas alla sportler. Då får staten sätta vid hans sida de fasta, ordinarie tjänstemän, som anses nödvändiga. Så skall frågan lösas, men det hindrar inte, att man under tiden bör göra vad man kan för att något förbättra dessa kvinnors ställning. Så länge sportelsystemet existerar, kommer det dock i stort sett att bli samma förhållanden som nu.

Att vi inte skrivit om den saken beror på, att vi äro övertygade om, att förhållandena av sig själva komma att driva fram den reform, som herrarna nu ha erinrat om. Det har ofta varit på tal, och hela processreformen ger tillräckliga påminnelser om att saken skall tagas under överbägande. Att skriva i detta sammanhang funno vi inte lämpligt, ty trots herrarnas påståenden vill jag säga, att jag tycker det råder ett ganska lösligt samband mellan dessa skrivbiträden och vad i övrigt föreligger här i propositionen.

Ja, det kunde ju vara mycket mer att säga om den här saken, men då endast dessa två yrkanden äro framställda och hela ärendet egentligen inte är något annat än ett fullföljande av ett förut fattat riksdagsbeslut, skall jag, åtminstone tillsvidare, inskränka mig till vad jag nu uttalat.

Herr Mellén: Herr talman! Jag instämde nyss i vad herr Ekman yttrat i sitt anförande och kunde egentligen nöja mig därmed, då jag inte kommer att motsätta mig bifall till utskottets föreliggande förslag. Detta innebär emellertid ingalunda, att jag gillar utskottets utlåtande och motivering, visst inte.

Vad som direkt uppkallade mig var herr justitieministerns anförande. Han nämnde, att sekreterare komma att tillsättas i *alla* domsagor. Herrarna skola nog få se, sade herr justitieministern vidare, att den väg, som vi nu komma att slå in på för de ungas utbildning, kommer att bli tillfredsställande. Herr Åkerman yttrade något om, att propositionen och utskottets utlåtande inte vore annat än en konsekvens av riksdagens tidigare beslut. Mot det sista påståendet vill jag invända, att riksdagsbeslutet var rätt vagt, och att åtskilliga av oss förbehöllo sig full rätt att fritt diskutera och klandra alla eventuellt framkommande förslag, som avsågo förverkligande av rättegångsreformen. Det gör också, att om jag och med mig likatänkande nu inte röstar emot detta utskottets förslag, ha vi därigenom ej godkänt, än mindre beslutat, att sekreterare skola tillsättas i *alla* domsagor eller att de unga juristerna uteslutande skola utbildas på det sätt, som föreslås i den kungl. propositionen och i utskottsutlåtandet, d. v. s. att utbildningen skall överflyttas till hovrätten från underdomstolarna,

Ang. domsagornas förvaltning. (Forts.)

där den sedan lång tid tillbaka förtjänstfullt bedrivits. Jag och mina liktänkande betrakta den anordning, som nu kommer att införas sedan utskottet betydligt uppmjukat Kungl. Maj:ts förslag, endast som ett provisorium. Det finnes många häradshövdingar, som inte alls äro övertygade om att justitieminister Gärdes förslag att tillsätta sekreterare i större domsagor är lyckligt, och i fråga om de ungas utbildning råder även olikhet i uppfattningen. Jag tror emellertid att de allra flesta äro ense med mig därom, att ingen utbildning, motsvarande den, som bedrivits vid häradsrätterna, kan påräknas på annat håll, allra minst vid hovrätterna, där de unga inte kunna få utföra något nämnvärt arbete på eget ansvar. Jag är själv gammal domare och har haft en rad unga män, som utbildats hos mig, och alla dessa, liksom också de med mig jämnåriga, som fått likartad utbildning, minnas med glädje och tacksamhet den tid, de fingo arbeta hos domaren vid häradsrätten och äro tacksamma för att de fingo lära sig arbeta, ordning, reda, ansvar och eftertanke. Och jag vågar påstå — ty jag har också arbetat i hovrätten — att en utbildning motsvarande denna icke kan ifrågakomma vid hovrätten.

Herr Åkerman sade, att om nu herr justitieministerns och utskottets förslag går igenom, få de unga inte hålla några ting. Detta är en sanning med mycket stor modifikation. Genom den justering av Kungl. Maj:ts proposition utskottet, trots sin motivering gjort, komma de unga att tillsvidare fortfarande få sitta ting i samma utsträckning som hittills. Det är detta som gör, att vi, som äro motståndare till det kungliga förslaget, icke komma att rösta för avslag å utskottets utlåtande. Men om och när det kungliga förslaget en gång skulle bli verklighet, vad få de unga då göra? Jo, de få skriva småprotokoll, men herrarna veta, att i fjol togo vi i stort sett bort protokollen i lagfarts- och inteckningsärenden. De behöva ej skrivas längre, utan kunna ersättas av ett register. När så är, på vad sätt skola de unga då få lära sig skriva protokoll, och vad är det, herr Åkerman, för massor av protokoll, de skola få syssla med vid häradsrätterna? Det vet inte jag. Det blir att föra en del rotlar samt att syssla med de rena, föga utbildande expeditionsgöromålen och sådant, och så få de handlägga en del i fråga om utbildning betydelselösa mål. De få döma till 10 kronors böter för uraktlåtenhet att ha tänd cykellykta och till 10—15 kronors böter för erkänt fylleri m. m., och därtill fordras ju varken skarpsinnighet, kunnsighet eller eftertanke. Någon övning kan det ju ej heller ligga uti att sätta upp protokoll uti dylika mål. Detta är den praktiska utbildning de unga få i häradsrätterna efter Kungl. Maj:ts förslag, såvitt de inte skola öva sig på protokollen i de större målen, som de gjort förr. Men på dessa skall ju sekreteraren öva sig.

Ja, detta var om detta, och naturligtvis kan man diskutera, vilket sätt som är lämpligast. Jag fattar, som jag nyss sade, det hela som ett provisorium. Nu kommer under övergångstiden status quo att råda, d. v. s. de unga, som komma till häradshövdingarna, få liksom förut sitta ting i de mindre domsagorna, och i de större domsagorna under den tid arbetet med uppläggning av fastighetsböckerna pågår. Såsom förut sagts, kommer detta arbete att taga mycket lång tid, måhända tio, tolv år. Under denna tid kan man vinna önskvärd erfarenhet om såväl det ena som det andra, såväl om sekreteraresysslan som om utbildningens förläggande till hovrätt. Enligt min mening kan utskottets förslag därför vara en lycklig lösning av frågan, och jag kommer inte att motsätta mig förslaget. Saken är alltför viktig för att behandlas lättvindigt, och de ungas utbildning sammanhänger så oupplösligt med vikariesystemet, att de frågorna böra avgöras samtidigt. Det slutliga fastsläendet av reglerna såväl för vikariesystemet som för de ungas utbildning bör överlämnas åt dem, som fått det viktiga uppdraget sig anförtrott att utarbeta reglerna för den nya

Ang. domsagornas förvaltning. (Forts.)

processordningen. När frågan står inför en slutlig lösning torde Kungl. Maj:t ej underlåta inhämta riksdagens yttrande och mening.

I en motion, avgiven av herr Sundberg och mig, yrka vi avslag på den föreliggande propositionen. Anledningen är delvis den, att vi inte äro övertygade om, att det vore lyckligt att införa sekreterare, men framför allt har det berott på, att vi äro av annan uppfattning än departementschefen i den oerhört viktiga frågan om de ungas utbildning. Vi sade i motionen, att ingen utbildning kan motsvara den vid häradsrätterna, där de unga på rätt tidigt stadium komma i arbete på eget ansvar. Runt om i landet å varje domarkansli arbetas långt in på nätterna. De unga juristerna ha ett oerhört tungt arbete, och från alla håll klaga fäder och mödrar hos oss häradshövdingar över att deras ynglingar få arbeta så hårt. Och det är sant. Ofta arbeta de utan lön, i varje fall alltid mot dålig lön. Men vad är det som gör att de underkasta sig dessa svårigheter? Jo, utsikten att en gång få sitta ting. De få lära sig ordning, reda, eftertanke, och så få de sitta ting som en slutlig stämpel på att de vunnit en viss utbildning. För min del är jag alldeles övertygad, att om de unga berövas denna förmån, kommer tillströmningen till kanslierna att betydligt minskas, och säkerligen kommer det också att ha till följd, att staten får bidraga till de ungas avlöning med helt andra belopp än som för närvarande är fallet.

Vi yttrade vidare i vår motion, att man av ekonomiska skäl inte bör mer än som är oundgängligen erforderligt förlänga den tid, inom vilken de unga få komma till handling på eget ansvar. I denna vår motion om avslag ha icke mindre än 70 % av Sveriges häradshövdingar instämt i en till sammansatta stats- och lagutskottet ingiven skrivelse. Några av dem ha uttalat sig för införande av sekretariat, andra ha motsatt sig det, men i fråga om de ungas utbildning har stor enighet rått. Det torde dock kunna sägas, att häradshövdingarnas omdöme betyder en del i denna fråga, då de torde vara de mest sakkunnige. Ja, som sagt, nu få vi ju tid på oss att pröva det ena och det andra sättet. När sedan reglerna angående rättegångsreformen en gång äro klara att framläggas, komma de förmodligen att åtföljas av förslag i de ämnen, varom nu är fråga. Utskottets förslag kan inte innefatta annat än ett provisorium, ty det kan inte få vara så, att de unga i de mindre domsagorna skola få sitta ting, men icke i de större, sedan fastighetsböckerna äro upplagda. Så kan det ej få fortgå. Inga biträden skulle i så fall söka sig till de större.

Jag vill inte längre uppehålla mig vid denna sak. Jag vill blott instämma i herr Ekmans yttrande, då han sade, att det blir naturligtvis så, att i stället för att man minskar vikariesystemet, ökas det genom införande av sekreterarna. Det säger sig ju självt, att vikariesystemet inte minskas, om man inför en ny ämbetsman och samtidigt plockar från den ordinarie domaren en del domargöromål, som skola skötas av andra. Jag skulle också vilja framhålla, att när vi 1931 godtogo riktlinjerna för den förändrade processen, yttrade den dåvarande justitieministern, att domsagorna i regel äro mycket lämpliga i sin nuvarande storlek och passa för det nya rättegångssystemet. Därför beslöto vi ock, på hemställan av det särskilda utskottet, att inte annat än i undantagsfall förstora dem. Jag säger som jag alltid har sagt, att det är en olycka med de stora domsagorna. Jag kommer att upprepa detta, så fort denna fråga kommer före, att det är en olycka för folket och för rättsväsendet, och jag kommer också att upprepa, att genom att framtaga domaren alla dessa småärenden och småmål, genom vilka han kommer i intim kontakt med folket, berövar man honom en av de viktigaste förutsättningarna för en gagnande och uppskattad verksamhet. Han kommer endast att synas som en operonlig individ, som sitter längst in i kansliet och kryper ur skalet när det gäller s. k. kvalificerade mål. Då skall han visa sig för allmänheten och döma den. Men i alla andra ären-

Ang. domsagornas förvaltning. (Forts.)

den, som beröra domsagan och befolkningen i vardagens allehanda göromål, skall samma befolkning gå till kansliet och få upplysningar och råd samt även dömas av ynglingar, som ständigt växla och som inte ha någon erfarenhet och ej heller någon kännedom om eller intresse av domsagan. Dessutom sakna de nödig auktoritet. Man klär av domaren de attribut, genom vilka han tillvunnit sig kärlek, aktning och förtroende hos allmänheten. Jag vill också fråga, på tal om dessa domsagor, som bli så ofantligt stora, att där behövas sekreterare, biträdande domare, förste och andre notarier: vem är häradshövding i den domsagan? Jag skulle vilja veta det. Den ordinarie domaren har ansvaret för allt, men han kan omöjligt ansvara därför, ty det finns ingen möjlighet, det är ingen människa givet att fullgöra vad som enligt lag och författning åligger en domare i sådana stor domsaga. Arbetet skall enligt givna föreskrifter utföras genom underordnade biträden, över vilka han inte kan ha tillsyn, men ansvaret åvilar och tynger den ordinarie.

Ja sedan skall jag övergå till herr Oscar Olsson. Han drog sin lans för kvinnan i år liksom i fjol. Jag bemötte honom då, och jag skall inte upprepa vad jag sade, för att ej såra herr Olsson. I fråga om de icke rättsbildade biträdena instämmer jag tillfullo med herrar Lindhagen och Åkerman. Det finnes väl ingen häradshövding, som inte vill, att skrivbiträdena skola ha det så bra som möjligt, men jag får säga, att själv tycker jag, att deras ställning i jämförelse med de rättsligt utbildade biträdenas är ganska god. När de rättsbildade efter de tre åren lämna domsagan, ha de i regel icke en aning om vart de nuförtiden skola ta vägen, försåvitt de inte ha hem att lita till. Skrivflickorna sitta däremot trygga. I nära 25 år har mitt första skrivbiträde haft sin plats. Hon har skött sig bra, har samlat något pengar på banken, och jag har bidragit till hennes pensionering med 100 kronor om året enligt lag. Jag skulle inte ha något emot att betala henne ännu bättre och att med större belopp bidraga till pensionen, men, som herr Åkerman sade, då är staten skyldig att se till, att häradshövdingarnas eget arbete blir bättre avlönat och då får man inte plocka ifrån oss inkomster såsom vid denna riksdag föreslagits samtidigt som man sänker våra dyrtidstillägg.

Jag har intet yrkande.

Herr Öhman: Herr talman! Den kungl. propositionen avser, att notariernas behörighet att hålla allmänna tingssammanträden bör redan nu utan avvaktan på rättegångsreformens genomförande väsentligt inskränkas. Men då man nu på grund av arbetet med upplägandet av de nya fastighetsböckerna för en lång tid framåt i högre grad än eljest är i behov av notarierna som vikarier för hållandet av sådana tingssammanträden, synes mig verkligen den nuvarande tiden icke vara väl vald för igångsättandet av detta reformarbete. Vidare skulle jag i likhet med flertalet av mina kolleger i de domsagor, som äro försedda med sekreterare, vilja mot den kungl. propositionen erinra, att den kompensation, som erbjudes häradshövdingarna i de större domsagorna för deras ökade arbete med en betungande tingssittningen, blir alltför ringa liksom vidare att den arbetsbörda, som kommer att åligger sekreterarna, blir alldeles för stor. Därest de tilltänkta bestämmelserna härom nu bli genomförda, är det emellertid antagligt, att det i praktiken snart kommer att visa sig nödvändigt att åstadkomma en lättnad i dessa bestämmelser. I övrigt har jag ej något att erinra mot utskottets förslag, som i en del viktiga punkter i motsats mot propositionen håller sig vid status quo.

Med hänsyn till det pågående arbetet med upplägandet av de nya fastighetsböckerna har det befunnits ofrånkomligt att också i de stora domsagorna låta notarierna fortfarande få hålla allmänna tingssammanträden. Detta

Ang. domsagornas förvaltning. (Forts.)

skulle vara händelsen, när sekreteraren — det är han, som skall upplägga fastighetsböckerna i dessa domsagor — för det ändamålet behöver ledighet från hållande av tingsammansträde. I utskottets betänkande, sid. 14, förekommer ett uttalande av den innebörden, synes det mig, att även häradshövdingen skulle kunna vinna befrielse från att hålla ting, när behovet härav härrör av arbetet med fastighetsböckernas uppläggning. Det är nämligen så, att sekreteraren skall som kompensation för häradshövdingens ökade tings-sittning biträda honom med en del arbete, däribland uppsättandet av dombok. Blir nu sekreteraren till följd av arbetet med fastighetsböckerna förhindrad att lämna häradshövdingen tillräcklig hjälp, måste det anses skäligt, att häradshövdingen i ersättning för sitt ökade arbete får ledighet från ting. Då emellertid utskottets uttalande i detta ämne kanske ej är alldeles tydligt, ber jag att få till någon av de ärade utskottsrepresentanterna hemställa om en förklaring i ämnet.

Fröken **Hesselgren**: Herr talman! Jag vill blott säga några ord för att få tillfälle att uttala min tillfredsställelse över att propositionen har tagit bort den olikhet i utbildningen, som förut förelegat mellan män och kvinnor. Det är ju givet, att det måste vara en svårighet för människor att ställas på detta sätt i en särklass. Det kan ej annat än vara en hjälp för deras framtida arbete, om de få lov att arbeta med samma förutsättningar som sina manliga kamrater. Nu är jag naturligtvis icke på något sätt kompetent att uttala mig om denna utbildnings detaljer, och det tänker jag icke göra något försök till heller. Men för varje gång det från min sida och av andra som talat i denna fråga framhållits det önskvärda i att få likvärdighet i mäns och kvinnors utbildning har det sagts, att det som man fordrade extra av kvinnorna var till fördel för deras utbildning. Om så är förhållandet, kan man ju ej annat än hälsa med tillfredsställelse, att denna fördel nu också kommer att givas de manliga juristerna. Har jag fattat rätt vad man avsett med denna tjänstgöring i hovrätten, så skulle den utgöra en sorts sil genom vilken de unga juristerna skulle sållas för att man skulle kunna komma underfund med vilka som särskilt lämpa sig för domarkallet. Och, såvitt jag förstått, och efter de erfarenheter, man har av den manliga ungdomen, kanske en sådan silning kan vara lämplig även för dem. Det betydelsefulla är emellertid — Kungl. Maj:t har framhållit det, och utskottet har sedermera bekräftat vad Kungl. Maj:t sagt — att man här gått in för principen *lika* utbildning. Nu finns det emellertid en reservation, som önskar, att denna utveckling skall gå fram en smula snabbare än vad man tänkt sig i Kungl. Maj:ts proposition. Jag har fått det intryck av debatten, att den övergångstid om vilken det talas i propositionen tyckes bli något längre än vad jag vid genomläsningen av densamma fattade. Jag vet icke, om jag missförstått, när det talats om en övergångstid på tolv år. Skulle det emellertid vara den tid man har att räkna med, måste jag säga, att det är mycket mellan skål och läpp och att man nog med en så pass lång övergångstid kan befara, att vissa reaktionära vindar skulle kunna komma att kasta tillbaka denna utlovade utveckling. Då jag därför tycker, att det vore tryggare, om man kunde redan nu slå in på likställighetens väg, kommer jag, herr talman, att yrka bifall till herr Oscar Olssons reservation i denna del.

Herr Oscar Olsson har en annan reservation, angående skrivbiträdena. Det förefaller mig, att utskottet på den punkten på sätt och vis utlovar en utredning. Utskottet säger, att man kan icke *nu* taga upp saken, därför att den måste tagas upp i samband med en allmän reglering av häradshövdingarnas avlöningsförhållanden. Av debatten tycker jag emellertid, det har fram-

Ang. domsagornas förvaltning. (Forts.)
 gått, att man med bifall till herr Oscar Olssons reservation på denna punkt hastigare skulle kunna förbättra dessa skrivbiträdens ställning. Det har sagts icke bara denna gången utan flera gånger förut, att dessa skrivbiträden göra ett utmärkt arbete och att häradshövdingarna i regel äro synnerligen nöjda med dem. Jag tror, att de också på somliga domsagor ha det alldeles utmärkt, men, så vitt jag förstått av vad man hört, är det icke genomgående så, och det är troligt, att en utredning skulle kunna hjälpa dem snabbare fram till förbättrade förhållanden.

Jag kommer därför, herr talman, att rösta också för denna reservation.

Herr statsrådet **Schlyter**: Då jag måste gå in i andra kammaren, hinner jag med anledning av fröken Hesselgrens anförande endast säga, för det första att övergångstiden, under vilken de gamla bestämmelserna skola gälla, enligt min bestämda förhoppning skall bli ganska kort. Jag tror ej, att den skall behöva vara mer än ett par år.

För det andra vill jag säga, att herr Oscar Olssons förslag att under övergångstiden likställa männen i utbildningsavseende med kvinnorna är tekniskt genomförbart.

Herr **Åkerman**: Herr talman! I anledning av herr Öhmans fråga skall jag be att få lämna den upplysningen, att den tolkning, som herr Öhman gör av det ifrågavarande uttalandet på sid. 14 i utlåtandet, är fullkomligt riktig. Det är just det vi ha menat i utskottet. Alltså om sekreteraren genom att syssla med de nya fastighetsböckerna är upptagen, så att han icke kan tillhandagå häradshövdingen med övriga göromål i den utsträckning, som är önskligt, skulle häradshövdingen ha rätt till erforderlig ledighet och till sin vikarie då få någon notarie. Den tolkning, herr Öhman gör, är fullkomligt riktig.

Jag begärde ordet under herr Melléns anförande för att bemöta honom, men vid närmare eftersinnande bryr jag mig ej om det, ty det kan lätt utveckla sig så, att det blir diskussion i ytterligare en timmes tid, och det tycker jag icke det är skäl till.

Herr **Olsson, Oscar**: Att dessa högre anspråk, som ställas på kvinnorna, jämfört med männen, skulle vara till fördel för kvinnorna i deras befordran, såsom fröken Hesselgren antydde, är en synpunkt, som jag aldrig haft på saken, men den frågan kunna vi ju låta ligga.

När justitieministern förklarade, att under övergångsåren är det tekniskt omöjligt att genomföra denna likhet i utbildningen, så gick han sin väg i och med detsamma. Det beklagar jag djupt, ty när jag har talat med folk — även med justitieministern — om denna sak, har jag aldrig förrän nu hört det skälet, nu när han var tvungen att omedelbart gå in i andra kammaren.

Vidare försäkrade justitieministern fröken Hesselgren, att enligt hans bestämda mening skulle det vara mycket få års övergångstid. Det stämmer ganska dåligt med en del upplysningar, som vi fått under debatten i dag, t. ex. att uppläggningsen av fastighetsböckerna skall taga tio—tolv år. Och under denna tid skall systemet vara detsamma som nu! Man kan ha olika uppfattning om vad som är ganska få år. Det kan hända, att den, som yttrat sig i debatten om att det skulle bli tio år, har fel. Men det har icke blivit påvisat av någon annan.

Jag finner, herr talman, ingen anledning att frånträda mitt yrkande.

Herr **Lindhagen**: Vad nu angår skrivbiträdena — man vet icke vad utskottet står på för ståndpunkt — så har det betonats, att motionen har så

Ang. domsagornas förvaltning. (Forts.)

lösligt sammanhang med propositionen, att den även därför icke förtjänar avseende. Emellertid står det icke så i utskottsbetänkandet. Talmanskapet har remitterat motionen till detta utskott, utskottet har upptagit den till saklig behandling. Nu är det på den ståndpunkten man skall stå. Förtjäna dessa skrivbiträden en bättre ställning än de ha, bör det beredas dem i den mån man kan partiellt bereda dem bättre ställning.

Jag talade om hur det gick till lätteligen i Stockholms rådhusrätt. Det uppfattade icke lagutskottets ordförande, att det skulle kunna gå till på samma sätt. Då finnes möjligtvis det hindret, att häradshövdingarnas inkomster äro så ofantligt mycket mindre än assessorernas inkomster i rådhusrätten, att man ej kan pålägga dem något större bidrag till avlöning än det som nu har fastställts. Men det hindrar väl ej, herr Åkerman, att staten, lika väl som den gjort med alla andra skrivbiträden, består dem både avlöning och pension och anvisar domhavandena att bidraga till avlöningen efter de kunna ha råd till. Så ordnades ock i Stockholm, där kommunen åtog sig en grundlön redan innan sportlerna avskaffades. Så kan väl staten göra även med dessa skrivbiträden. I varje händelse ge dem pension omedelbart, såsom likaledes skedde i Stockholm. Ty det är väl icke meningen att lägga på häradshövdingarna denna förpliktelse. De ha fått det åläggandet att insätta i en pensionskassa etthundra kronor om året, med villkor att därför icke får avdragas av biträdenas löner mera än en tredjedel. De skola således sätta in kronor 66.66 i en försäkringsanstalt. Det kan för skrivbiträdena av den nuvarande generationen icke löpa upp till något belopp, som man kan vilja stå för, det är ett spegelfakteri och ingenting annat. Det inträffar också, och det har påpekats i riksdagen upprepade gånger, att här måste det ena skrivbiträdet efter det andra, en hel skara avträda från sina befattningar på grund av ålder eller invaliditet utan pension. Det är det som gör att det är så synd om dessa människor, och de fråga sig allesammans: varför är staten då så omtänksam om andra skrivbiträden i alla verk och inrättningar, och varför är rådhusrätten så omtänksam om dem? Men nu skall absolut denna generation av skrivbiträden, som finnes i domsagorna, kastas på bar backe, då de bliva orkeslösa. Det har ingen påstått, att häradshövdingarna skulle betala det, lika litet som tjänstemännen i de civila verken behöva betala skrivbiträdenas pensioner, ty det gör staten. Alltså skall staten här nu genast betala en pension åt dem och fastställa detta. Detta är i förevarande ögonblick den springande punkten. Det drabbar ju icke häradshövdingarnas sportelinkomster, och har icke det minsta sammanhang med dem. Man inför bara redan nu ett förhållande, som ändå kommer att bli rådande längre fram. Då har man gjort rättvisa åt dessa människor. På det svarar utskottet, som ju ändå skall ingå i sakprövning, att det finnes icke skäl att göra rättvisa åt denna generation. Jag vet ej vad det beror på, men det beror väl på att man inte har hjärta för dessa människor.

Vad jag för övrigt särskilt har anmärkt emot beträffande de ungas behandling är, som jag sade, att man delar upp målen efter en högst konstruerad synpunkt i viktigare mål och bagatellmål. Och var skall gränsen dragas mellan dem? Ett bagatellmål kan ur många synpunkter vara mycket viktigt, principiellt och även praktiskt. För den lille mannen, det gäller, kan det vara en stor fråga och ett stort mål. Lika stort som det »stora» mål som väl har sin gränslinje i de berömda 1,500 kronorna i värde. De senare kan ock vara en bagatell för en stor affär. Det är vidare nyttigt och gott både för den ordinarie domaren och för det rättsbildade biträdet att få sätta sig in i livets mångfald genom att såsom hittills de bägge få behandla både viktigare mål och bagatellmål. Det är en utsökt grundsats, som nu har prak-

Ang. domsagornas förvaltning. (Forts.)
tiserats och som man skall bryta med. Det är den allra svåraste anmärkningen, jag har att rikta mot det nu inslagna systemet.

Herr Åkerman: Herr talman! Det var bara en liten detalj jag skulle vilja tillägga några ord om, och det var vad herr Oscar Olsson nyss yttrade om sammanhanget mellan det gamla och det nya systemet i domsagostadgan. Att det nya systemet skulle ha något att göra med de nya fastighetsböckernas uppläggande är icke förhållandet, utan det nya systemet träder in allt efter hand som man hinner sätta till den nödvändiga kåren av sekreterare. Det är där den springande punkten är. Hur länge det kan dröja, skall jag icke uttala mig om, det kan jag ej bedöma. Men icke är det skäl att taga till så många år som tio eller tolv. Den siffran är enligt min mening för hög. Den beror på ett missförstånd.

Herr Mellén: Ja, den sista anmärkningen var riktad mot mig, men visst har fastighetsböckernas uppläggande betydelse, eftersom det står i utlåtandet, att i större domsagor skola de unga få sitta ting under den tid, då arbetet med fastighetsböckernas uppläggande pågår. Jag beräknar denna tid fortfarande till tio å tolv år. Jag tror, jag kommer att bli sannspådd, och jag tror, herr Åkerman, att det är mycket lyckligt, om det går på den tiden, så oerhört besvärligt som arbetet är, i all synnerhet som det är lagt på domhavandena själva. Vi skola i regeln göra det på egen bekostnad och i regeln utan hjälp. Denna »missuppfattning» står jag sålunda för.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt angående punkterna A och B av utskottets i det nu förevarande utlåtandet gjorda hemställan, vidare särskilt rörande motiveringen till nämnda punkter samt slutligen särskilt beträffande punkten C av utskottets hemställan.

På gjord proposition bifölls till en början vad utskottet hemställt i punkterna A och B.

I fråga om motiveringen till nämnda punkter, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att densamma skulle godkännas, dels ock, av herr *Olsson, Oscar*, att utskottets motivering skulle godkännas med den ändring, som förordats i den av honom och herr Bergström däröm anförda reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande av utskottets motivering oförändrad vara med övertäggande ja besvarad.

Herr *Olsson, Oscar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner motiveringen till punkterna A och B i sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes motiveringen med den ändring, som påyrkats av herr Oscar Olsson.

Ang. domsagornas förvaltning. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Beträffande punkten C, yttrade nu vidare herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle godkänna den av herr Oscar Olsson därom anförda reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindhagen* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad sammansatta stats- och första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten C, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Oscar Olsson därom anförda reservationen.

Sedan denna voteringsproposition efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Herr statsrådet *Ekman* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 252, angående statsunderstöd för ernående av förlikning i det s. k. Hornborgamålet;

nr 253, angående godkännande av en mellan Sverige, å ena, samt Det Förenade Konungariket Storbritannien och Norra Irland, å andra sidan, träffad handelsöverenskommelse; samt

nr 254, angående vissa ändringar i gällande tulltaxa, m. m.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit ävensom i ämnet väckta motioner;

nr 39, i anledning av väckt motion om skattefrihet för s. k. invalidmotorvagnar;

nr 40, i anledning av väckt motion om viss ändring av bestämmelserna rörande beskattning av inkomst av skogsbruk; samt

nr 41, i anledning av väckt motion om lättnad i vissa fall beträffande skattskyldighet för avliden persons under livstiden havda inkomst och förmögenhet.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Ang. beräkningen av inkomst för kommunal beskattning.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 42, i anledning av väckt motion om viss revision av bestämmelserna om beräkning av inkomst för kommunal beskattning.

I en inom första kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 216, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen i samband med beslutet om de nya skatterna likaledes måtte besluta en ändring i den ordningen, att stora inkomster fortfarande lades till grund för beräkning av kommunal skatteplikt under icke mindre än två år efter det att de upphört.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion I: 216 av herr *Lindhagen*, om viss revision av bestämmelserna om beräkning av inkomst för kommunal beskattning, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr Lindhagen: Jag har förbisett, att detta ärende skulle föredragas i dag, och fick vetskap därom först då det nu uppropades. Därför är jag icke beredd på saken. Det gäller den beskattning två år å rad i Stockholm av inkomst, som upphört två år förut. Det är ju en oerhörd sak för alla som icke ha den inkomsten, änkor och pensionerade och många andra med starkt fallande inkomster, att mer än två år efteråt få betala för en inkomst, som försvann för två år sedan. Är det att lägga skatterna på de rätta skuldrorna, som man talar om?

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen.

Herr Boman: Herr talman! Då motionären yrkat bifall till motionen, skall jag be kammarens ledamöter att läsa vad klämman innehåller. Den anger icke alls, hur skatten skall ordnas, så att ett bifall till densamma blir ovillkorligen en nullitet. Motiveringen är som vanligt oklar, och jag anser, att då kammaren nyss med anledning av en annan motion har fattat ett beslut, som var möjligt och som går i den riktning, som herr *Lindhagen* önskade, så finnes det ingen anledning nu annat än att bifalla utskottets hemställan och sålunda avslå motionen.

Herr Lindhagen: Det är mitt fel, att detta ärende icke från min sida blivit riktigt behandlat, ty jag har som sagt förbisett, att ärendet, som inflickats bland andra ärenden, låg på kammarens bord. Det är riktigt, att man ej kan nu yrka bifall till den författningsändring, som jag hade hoppats, att bevillningsutskottet skulle föreslå, och därför får jag påyrka, att riksdagen måtte besluta en skrivelse i motionens syfte. Kammarens ledamöter hörde vad det var fråga om, att här lägga på änkors och andra likvärdigas axlar att två år å rad betala fulla kommunalutskylder, åtminstone här i Stockholm, för en inkomst, som icke finnes sedan två år tillbaka. Om icke bevillningsutskottet kan förstå, att en sådan ordning strider totalt mot den berömda grundsatsen, att skatterna skola läggas på de bärkraftiga, då kan man verkligen säga, att allt hopp är ute att få någon rättvisa på denna punkt.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu ifrågavarande betänkandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Lindhagen*, att riksdagen skulle besluta att till Konungen avlåta en skrivelse i den föreliggande motionens syfte.

Ang. beräkningen av inkomst för kommunal beskattning. (Forts.)

Sedermåra gjordes propositioner enligt berörda yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av bevilningsutskottets betänkande nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 6 november 1908 (nr 129) angående särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anmälde bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 222, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 33 bifölles äfven av andra kammaren.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets memorial nr 49, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första lagutskottets utlåtande nr 34 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om boutredning och arvskifte m. m., dels ock i ämnet väckt motion, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av vissa med främmande makter avslutade överenskommelser om befrielse från värnplikt i vissa fall av dubbelt medborgarskap m. m.

*Ang. värn-
plikt vid
dubbelt med-
borgarskap
m. m.*

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i proposition nr 134 framlagda förslag hade utskottet i förevarande utlåtande hemställt, att riksdagen måtte

A) godkänna den genom det i Haag den 12 april 1930 upprättade protokollet avslutade överenskommelsen angående värnplikt i vissa fall av dubbelt medborgarskap;

B) godkänna den med Amerikas Förenta Stater den 31 januari 1933 avslutade konventionen angående skyldighet för personer med dubbelt medborgarskap att fullgöra värnplikt; samt

C) antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändrad lydelse av § 1 och § 12 mom. 1 värnpliktslagen den 12 juni 1925 (nr 337).

Herr **Hammarskjöld**: Herr talman, mina herrar! Det är om utskottets hemställan under litt. B), således om konventionen med Förenta staterna, som jag önskar säga några ord.

Denna konvention är i sin konstitutiva del så kort, att det torde tillåtas mig att uppläsa den till orientering för det följande. Artikel 1 lyder: »Den,

Ang. värnplikt vid dubbelt medborgarskap m. m. (Forts.)
 som är båda de höga fördragsslutande parternas medborgare och vanligen är bosatt inom den ena partens område och faktiskt äger närmast samhörighet med denna part, skall vara befriad från alla militära förpliktelser inom den andra partens område.»

När man läser eller hör denna konventionsbestämmelse, är det första intrycket säkerligen hos de allra flesta, att konventionen är skäligen betydelselös. Först och främst är det ju fråga endast om personer, som äro medborgare i båda de ifrågavarande länderna, således ha dubbelt medborgarskap, ett förhållande som i och för sig lyckligtvis är ganska sällsynt. I propositionen och i något bestämdare form i utskottsutlåtandet säges det, att här egentligen icke avses andra än sådana personer, som i Amerika äro födda av svenska föräldrar och som ännu bibehålla sin svenska medborgarrätt, vare sig genom att icke ha uppnått viss ålder eller genom att Kungl. Maj:t undantagsvis medgivit dem att behålla den.

Jag tror nu för min del icke, att detta är det enda fallet, utan jag tror, att det också kan förekomma andra fall av dubbelt medborgarskap. Den gällande konventionen av 1869 mellan Sverige och Förenta staterna ger nämligen, rätt förstådd, icke egentligen bestämmelser om, hur den och den skall bli medborgare i det ena eller andra landet, utan den ger snarast bestämmelser om när Sverige och Norge, som det då även gällde, skola erkänna amerikanskt medborgarskap såsom ensamt gällande och när Amerika skall på motsvarande sätt erkänna svenskt, respektive norskt medborgarskap. Jag tror, som sagt, att det nog kan finnas andra fall av dubbelt medborgarskap, men jag skall icke uppehålla mig därvid. De exempel, jag kan behöva, kunna tillräckligt hämtas ifrån det område, som är ostridigt. Jag kan ändå inte undertrycka en stilla undran, varför man icke, om det endast är fråga om personer, som äro födda i Förenta staterna av svenska föräldrar, sagt detta, i synnerhet som en sådan avfattning föreslogs ifrån amerikansk sida, varför man i stället valt en vidsträcktare avfattning.

Nu är det vidare icke ens fråga om alla personer med dubbelt medborgarskap utan endast om sådana, som vanligen äro bosatta inom den andra partens område och faktiskt äga närmast samhörighet med denna part. Förhållandena måste dessutom vara sådana, att militära förpliktelser kunna ifrågasättas inom det ifrågavarande området, d. v. s. vad nu själva värnplikten angår, att vederbörande måste finnas därstädes.

Ser man nu på vad Sverige förpliktar sig till genom att helt negativt, som det ju är, förbinda sig att icke taga i anspråk sådana dubbelmedborgare såsom värnpliktiga, finner man, att förpliktelsen går ut på att om en sådan här svenskfödd — vi kunna kalla honom svensk-amerikan; en i Amerika av svenska föräldrar född person — fortfarande är bosatt i Amerika och har sina huvudsakliga intressen i Amerika, skall man icke antasta honom och avfordra honom värnplikt, ifall man påträffar honom här. Ett sådant åtagande ifrån Sveriges sida kan visserligen ha sina principiella betänkligheter, men det kan icke vara så värst stor praktisk uppoffring för ett land, vilket som bekant icke har lust eller råd att öva mer än en del av den ungdom, som ostridigt och uteslutande är svensk. Så synnerligen påkostande kan det ju icke vara, och så synnerligen ofta kunna icke heller de fallen förekomma, att en dylik person, fortfarande bosatt i och med sina intressen i Amerika, ger en gästroll i Sverige under sin värnpliktstid. Detta är sålunda vad Sverige förpliktar sig till.

Vad är det Sverige vinner? Jo, Sverige vinner att, om en sådan dubbelmedborgare, således en person, som är född — jag tar det exempel, som utskottet och Kungl. Maj:t nämna — i Amerika av svenska föräldrar, numera är bosatt i Sverige och har sina huvudsakliga intressen i Sverige, så vinner Sverige, så-

Ang. värnplikt vid dubbelt medborgarskap m. m. (Forts.)

ger jag, att Amerika icke skall taga honom i anspråk såsom värnpliktig. Det faller i ögonen, att det är en mycket sällsynt händelse detta, att sådana personer kunna komma i fråga till värnplikt i Amerika. Men nu kommer därtill att under det att vi i Sverige ha en värnplikt — visserligen icke så förskräckligt storartad — finns det icke någon värnplikt alls i Förenta staterna under normala förhållanden, så att under normala förhållanden kan det överhuvud taget icke komma i fråga att anlita någon dylik svensk-amerikansk dubbelmedborgare såsom värnpliktig, utan det är uteslutande under sådana abnorma förhållanden som under senaste världskriget, till vilket jag senare skall återkomma.

Man kan då fråga sig: vad finns det egentligen för intresse att sluta denna konvention? Slutet konventionen bara för att man överhuvud taget skall sluta en konvention? Det skulle vara begripligt, ifall man haft en långvarig konferens, på vilken världens ögon varit fästade och från vilken man ville visa något positivt resultat. Då kunde man sluta den för att dock ha ett papper att visa på. Men det är ju icke fallet här. Utskottet säger självt, att konventionen är så gott som uteslutande till Förenta staternas förmån, men Sverige synes icke ha något att förlora på traktaten, och utskottets tillstyrkan är avfattad i, som jag tror, ovanligt matta ordalag, när man säger, att med hänsyn till vad i ärendet blivit anfört anser utskottet sig *kunna* tillstyrka riksdagen att godkänna konventionen.

Man frågar sig, som sagt, vad det kan finnas för anledning att sluta konventionen. För oss kan det ju alltid ha en viss betydelse, att det är roligt att vara artig och vänlig, och då Amerika önskar en konvention, och det icke gör oss något särskilt för när, kan man, som utskottet antyder, vara vänlig och sluta konventionen. Men amerikanerna äro ett praktiskt folk, så att man undrar verkligen, vad de avse med konventionen. Om det bara vore detta, så kunde jag kanske försöka vara artig jag med och säga: à la bonne heure! Eftersom det icke kostar något eller åtminstone kostar mycket litet och det finns folk, som äro roade av det, så låt det gå!

Men nu, mina herrar, får man lov att se på icke bara vad som står i en konvention, utan också vad som förutsättes i konventionen, vad som kan slutas av konventionen och den historiska bakgrund, mot vilken man måste se denna. Står det nu i konventionen så här, som jag läste upp förut, att »den, som är båda de höga fördragsslutande parternas medborgare och vanligen är bosatt inom den ena partens område och faktiskt äger närmast samhörighet med denna part, skall vara befriad från alla militära förpliktelser inom den andra partens område», kan man väl därav tämligen omedelbart sluta, att om vederbörande är båda de höga fördragsslutande parternas medborgare och icke är bosatt i Sverige, har man uppgivit motståndet emot att amerikanerna taga in honom som värnpliktig, naturligtvis när de överhuvud taget praktisera någon värnplikt.

Emellertid är det en sak, som förvärrar situationen, och det är, att i Amerika finns det ett slags mellantillstånd mellan amerikansk medborgarrätt och icke-medborgarrätt. För att vinna amerikansk medborgarrätt skall man nämligen som en förberedelse taga ut de s. k. första papperen och vederbörande kallas sedan vanligtvis — och det kan jag få göra också nu — för »deklarant». I 1869 års konvention är förklarat, att en deklarat erkännes icke ha förvärvat amerikansk medborgarrätt. Emellertid behandlades vederbörande svenska deklaranter under världskrigets senare del, sedan Amerika ingått bland de krigförande, som fullkomligt likställda med amerikanska medborgare. En amerikansk förordning av, jag tror, den 18 maj 1917 — det var således sedan jag avträtt från den politiska skådebanan, så att jag har icke haft med detta

Ang. värnplikt vid dubbelt medborgarskap m. m. (Forts.)

att göra annat än såsom åskådare — föreskrev, att alla mellan 10—20 år skulle inskrivas såsom värnpliktiga och att av amerikanska medborgare och deklaranter, naturligtvis med undantag för dem, som tillhörde en fiendlig makt — således icke tyskar — skulle uttagas en viss procent. Övriga i nämnda årsklasser skrevos också in, men de kunde genom en synnerligen kinkig bevisning ådagalägga, att de fortfarande voro utländska undersåtar och fingo då slippa.

Sverige protesterade emot detta. Det drog ut länge på tiden, och saken blev icke klar förrän ungefär då kriget i själva verket var slut, och hur blev den klar då? Jo, då blev den klar på det sättet, att vederbörande officer med jurisdiktion kunde ge avsked åt en svensk deklarat, som var inkallad, såvida han skriftligen återkallade sin deklARATION och därmed avsåde sig möjligheten att bli amerikansk medborgare.

Det är väl svårt att icke i det medgivande, som sent omsider gavs, se ett sammanhang mellan värnplikten och deklARATIONEN, och det är svårt att icke befara, att om Amerika en gång till skulle införa värnplikt, Sverige skulle få betydligt svårare att protestera mot att deklARATIONERNA kallades in. Det hade enligt min mening varit riktigt att, då en dylik konvention över huvud kom i fråga, klara upp den gamla tvistefrågan och tydligt säga ifrån att deklARATIONER icke anses såsom dubbla medborgare. Detta var viktigt och betydligt viktigare än vad som nu står i konventionen. Men man har gjort tvärtom, och man har i den speciella konventionen med Amerikas förenta stater icke tagit upp någon motsvarighet till artikel 5 i allmänna protokollet, där det står: »Genom detta protokoll påverkas på intet sätt bestämmelserna i de fördrag, konventioner eller avtal, som äro i gällande kraft mellan de Högsta fördragslutande parterna i fråga om medborgarskap eller därmed sammanhängande frågor.» Och det är väl icke uteslutet, att när dessa saker samtidigt behandlats, man kan draga en viss slutsats därav, att i ena fallet har man gjort ett dylikt förbehåll, i andra fallet icke och däri se en antydning om att denna nya konvention dock skulle kunna påverka tolkningen av 1869 års konvention.

Tiden går fort och glömskan rider hastigt, så att det kanske icke är onödigt att påminna därom, att det var icke små grupper av svenskar, som togs i anspråk för amerikansk krigstjänst under senare delen av kriget. Enligt Hildebrands uppgift skulle enstämmiga tidningsnotiser ha talat om en siffra av 125,000 svenskfödda eller svenskhärstammande, och man vet ju, att större delen av dessa verkligen kommo till fronten och att till och med ett ganska stort antal av dem föllo på de franska slagfälten. Detta har ingen aktuell betydelse, det erkänner jag, men det är ganska pikant att tänka sig, att en hel del av dessa, som fingo strida och dö för att göra demokratien säker i världen, härför hade att tacka den omständigheten, att de själva eller deras fäder hade varit rädda för vapenskramlet och ansträngningarna på de svenska övningsplatserna samt därför emigrerat.

För min del har jag icke kunnat komma till någon annan slutsats än, att jag, då ifrågavarande konvention är i bästa fall gagnlös för Sverige och *kan* komma att medföra betänkliga konsekvenser under vissa omständigheter, bör yrka avslag och ett avslag, som jag skall be att få formulera på det sättet, att riksdagen måtte, med avslag å utskottets under B) gjorda hemställan, förklara sig icke kunna godkänna ifrågavarande konvention.

I detta anförande instämde herrar *Stendahl, von Geijer* och *Reuterskiöld*.

Herr statsrådet **Undén**: Herr talman! I detta fall föreligger ett enhälligt utskottsutlåtande, vari föreslås, att den av regeringen framlagda propositionen måtte godkännas av riksdagen.

Ang. värnplikt vid dubbelt medborgarskap m. m. (Forts.)

Den föregående ärade talaren har i sin redogörelse för den föreslagna konventionen med Amerikas förenta stater sökt visa, att denna konvention ger i bästa fall ingen vinst åt Sverige och i sämsta fall medför åtskilliga praktiska olägenheter delvis av principiellt mycket betänklig art. Till stöd för denna sin argumentering åberopar herr Hammarskjöld vissa förhållanden, som inträffat under världskriget, då svenska regeringen framställde invändningar gentemot Förenta staternas regering i anledning av att personer, som hade svensk medborgarrätt, blivit utkallade till militär tjänstgöring.

Jag anser nu först och främst, att denna överenskommelse bör ses icke enbart såsom ett isolerat avtal utan i belysningen av det allmänna avtal, som i samma proposition också föreslås till godkännande av riksdagen. Det förhåller sig nämligen så, att en hel rad av stater, som voro representerade på Haagkonferensen för kodifikation av den internationella rätten, lyckades bärga några magra resultat av det program, som föranledde denna konferens. Och bland dessa spillror av programmet, som verkligen blevo räddade till något positivt resultat, var just en överenskommelse, enligt vilken staterna skulle förbinda sig att tillämpa vissa gemensamma principer, då det gällde sådana här personers militära tjänstgöring.

Dessa personer, som ha dubbel medborgarrätt, äro ingalunda särskilt gynnade, oaktat flera stater tävla om att räkna dem såsom sina medborgare. De befinna sig tvärt om i en ganska besvärlig situation. De kunna nämligen bli pålagda medborgerliga skyldigheter i flera stater, och i Haagkonventionen har man alltså sökt förebygga detta resultat beträffande just militärtjänstgöringen. De i Haag närvarande delegaterna hava enat sig om vissa principer för lösning av denna, visst icke så betydelsefulla men dock icke alldeles oviktiga fråga. De ha enat sig om vissa regler, och det är precis dessa regler, som ha intagits i det särskilda protokollet mellan svenska regeringen och Förenta staternas regering. Allt vad svenska regeringen har gjort är att i ett speciellt fall, i förhållande till ett speciellt land, lägga till grund de principer för denna frågas lösning, som tidigare enhälligt godkänts av delegaterna på Haagkonferensen.

Med hänvisning till detta förhållande kan jag också besvara den fråga, som herr Hammarskjöld ställde, varför man valt den avfattning, som användes i konventionen med Förenta staterna och icke en annan, tidigare ifrån amerikansk sida föreslagen avfattning. Jo, just för att bringa detta speciella avtal i överensstämmelse med det allmänna avtal, som träffats på Haagkonferensen.

Om man frågar sig, vilket intresse det har för Sverige att få sluta denna konvention, blir svaret olika, allt efter den ståndpunkt man ställer sig på. Är det så, att ett land aldrig bör sluta ett internationellt avtal utan att kunna påvisa ett direkt egoistiskt intresse av detta avtals slutande, kan man säga, att i detta fall är vinsten för Sverige ganska obetydlig av avtalet med Förenta staterna, men är det däremot så, som jag tror, att man bör se saken, att ett land icke bör undandraga sig att på förfrågan eller uppmaning från ett annat land lägga till grund för en viss frågas reglering sådana principer, som bägge länderna anse vara riktiga, och om det andra landet har ett intresse av att en dylik överenskommelse kommer till stånd, anser jag icke, att det finns någon som helst anledning för Sverige att vägra att gå med på en förnuftig reglering av denna fråga.

Herr Hammarskjöld trodde sig finna åtskilliga praktiska och principiella betänkligheter i denna konvention. Han hänvisade till vissa förhållanden från krigstiden, som han betraktade såsom den historiska bakgrunden till det från amerikansk sida gjorda förslaget. Denna förklaring av konventio-

Ang. värnplikt vid dubbelt medborgarskap m. m. (Forts.)
nen torde emellertid vara alldeles för spekulativ. Det är icke så, att det här föreligger ett försök från Förenta staterna att, på grundval av sina erfarenheter från världskriget, försöka tvinga igenom principer, som man då ville tillämpa men som mötte protester hos andra länder. Förenta staterna ha tvärtom efter världskriget själva modifierat sina egna principer beträffande dylika personers militärtjänstgöring. Nej, det verkliga motivet för Förenta staternas förslag till en dylik överenskommelse med andra länder finner man i en resolution i amerikanska kongressen från år 1928, om jag minnes rätt, vari framhöllos en del olägenheter som Förenta staterna ansåg vara förenade med de nuvarande olika regler, som tillämpades i olika länder. Det påvisades i en utskottsrapport med stöd av uppgifter ifrån det amerikanska utrikesministeriet, att det årligen förekommer många tusen fall, då personer, som enligt amerikansk lag ha amerikansk medborgarrätt och äro födda i Amerika av immigranter från främmande länder, vid tillfälligt besök i sina hemland i sällskap med sina anhöriga för att hälsa på, plötsligt bliva arresterade av myndigheterna och tillerkänts en tvångssejour i det gamla moderlandet på ett halvt eller ett år för att där fullgöra militärtjänstgöring. Dessa fall voro särskilt vanliga, upplystes det, i Italien och i Frankrike, alltså beträffande amerikanska ynglingar, som hade dubbelt medborgarskap, som både hade amerikanskt medborgarskap och respektive italienskt och franskt medborgarskap. Det var särskilt i förhållande till dessa båda länder, som missförhållanden inträffat. Detta hade upprört den amerikanska opinionen och föranlett en resolution i kongressen, där kongressen anmodade Förenta staternas regering att göra hemställan till främmande länder för att försöka genom överenskommelse ordna den saken och bringa detta missförhållande ur världen. När då Förenta staternas regering vänt sig till, bland andra, Sveriges regering med förfrågan, om vi icke ville sluta en sådan överenskommelse i fullaste överensstämmelse med de allmänna principer, som vi varit med om att i Haag deklarerat såsom riktiga, kan jag icke se någon som helst anledning för svenska regeringen att avböja att gå Förenta staternas regering till mötes. Jag anser således, att det varit fullgiltiga skäl för svenska regeringen att förklara sig beredd att sluta denna överenskommelse med Förenta staterna.

Jag ber slutligen att få tillägga, att för min del kan jag icke finna, att texten till detta avtal ger något som helst stöd för den indirekta slutsats, som herr Hammarskjöld befarade skulle kunna dragas ur den, nämligen att man här uppger någon ståndpunkt, som man intagit under kriget, och att man här skulle befinna sig ställd inför ett nytt nationalitetsbegrepp i Förenta staterna, att man, med andra ord, skulle ha berövat sig rätten att protestera, för den händelse svenska medborgare i Amerika, som icke ännu fått amerikansk medborgarrätt utan endast höra till deklaranternas klass, skulle utkallas till militärtjänst i Amerika.

Tvärtom skulle man kunna påstå, att denna konvention ger oss bättre möjligheter att avböja en dylik tillämpning från Förenta staternas sida, eftersom man här snarare kan e contrario sluta sig till att eftersom detta avtal endast avser personer, som ha amerikansk medborgarrätt, skall det icke vara tillämpligt på sådana, som icke ha fått amerikansk medborgarrätt. Jag tror alltså, att kammaren kan med fullkomligt lugn godkänna utskottets enhälliga utlåtande.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Jag har redan haft äran instämma med den förste talaren, men med anledning av det anförande, som hållits ifrån statsrådsbanken, skall jag be att få göra ett par erinringar.

Ang. värnplikt vid dubbelt medborgarskap m. m. (Forts.)

Herr statsrådet talar om, att vi inte hade någon anledning att säga nej till Amerika, när det kom med en framställning om att få göra detta avtal, och det kan ju låta rätt bestickande. Men om herrarna läsa den kungl. propositionen, sid. 21, finna herrarna där, att Kungl. Maj:t år 1931 bemyndigat Sveriges dåvarande minister för utrikes ärendena att ingå i »förhandlingar med Amerikas förenta stater om avslutande av överenskommelse *dels* rörande skyldighet för personer med dubbelt medborgarskap att fullgöra värnplikt, *dels* rörande undvikande i visst fall av dubbelt medborgarskap». Såvitt jag förstår, ligger härvid huvudintresset på den senare delen. Det är ett verkligt praktiskt intresse, som man skulle kunna genom en överenskommelse tillgodose. Men i denna, efter min mening, huvudpunkt av förhandlingarna, säger Amerika blankt nej, och då äro vi i alla fall med på att taga det, som Amerika säger ja till och som icke är så särdeles betydelsefullt i och för sig men som kan med sina konsekvenser komma att ligga oss i fatet. Jag skulle kunna acceptera den ståndpunkt, som herr statsrådet framförde, om det icke vore mot bakgrunden av det, att vi försökt få dubbla konventioner; en i en viktig sak och en i en annan. Vi taga då detta, som Amerika vill vara med på, men vi taga icke det andra, oaktat de två hänga så samman som gärna är möjligt.

Den andra erinran, som jag skulle vilja göra, är att jag har svårt att förstå — det kan ju bero på en tillfällighet eller på mina subjektiva bristande förutsättningar — varför man skall få en amerikansk konvention, samtidigt som man ansluter sig till det allmänna protokollet, som också Amerika har underskrivit. Amerika har, såvitt jag kan se, underskrivit det utan någon reservation, och Sverige har underskrivit det. Innehålla dessa båda konventioner sak samma, har jag svårt att förstå, varför man skall sluta en separat överenskommelse med Amerika. Jag kan ju tänka mig det skälet, att den amerikanska konventionen omedelbart kan få träda i kraft, under det att protokollet, om jag minns rätt, träder i kraft först sedan tio stater ratificerat det. Det kan ju hända, att man inte har utsikt att få dessa tio, och under sådana förhållanden skulle det kunna tänkas, att avtalet med Amerika ansågs lämpligt. Men då frågar jag mig, om det verkligen är behövt, att man får ett sådant avtal. Jag har icke fattat det yrkande, som av den förste talaren framställdes, såsom ett yrkande om avslag på annat än den amerikanska konventionen och alltså icke ett yrkande om avslag på ändringen i värnpliktslagen. Vi kunna oberoende av konventionen ändra värnpliktslagen på det sätt Kungl. Maj:t föreslagit och utskottet tillstyrkt, men då har ju Amerika på grund av lagens formulering möjlighet att få sina behov tillgodosedda genom en framställning, som man från Amerika kan göra direkt till Kungl. Maj:t utan att ett sådant här bekräftelseavtal till det allmänna protokollet föreligger.

Om man nu sluter ett särskilt sådant avtal med Amerika — i den punkten kan jag icke komma ifrån, att den förste ärade talaren har rätt — måste man ändå säga, att något mer väl kommer till än bara det där tidsförhållandet. Man kan kanske icke direkt säga, att man med denna amerikanska traktat uppger en svensk ståndpunkt, såsom statsrådet vid ett tillfälle uttryckte det — sedermera kom hans framställning att få en annan, mera modifierad prägel, och jag tror, att det var riktigare — men man berövar sig själv vissa möjligheter att göra invändningar eller, rättare sagt, man skapar för motparten möjlighet att besvara de invändningar, som man fortfarande vill göra, och det kommer ungefär på ett ut. Jag kan icke finna annat än att det hade varit vida lyckligare, om man i en särskild amerikansk konvention överenskommit om när ingendera parten vid ett sådant här dubbelmedborgarskap

Ang. värnplikt vid dubbelt medborgarskap m. m. (Forts.)
skulle få taga vederbörande i anspråk, eller om de villkor, under vilka man kunde få taga dem i anspråk. Här säger man endast, att den ena parten icke får göra det, men man säger ingenting om den andra. Den andra parten, som har förutsättningarna, som har personerna på sitt område o. s. v., kan ju göra det.

Härtill kommer emellertid den omständigheten, att det kan bli ganska mycken tvist om när ifrågavarande förhållanden äro förhanden. Dubbelmedborgare skall vara »bosatt inom ena partens område», »faktiskt äga närmast samhörighet med denna part» o. s. v. Det är ju omständigheter, som icke i allmänhet kunna karakteriseras genom någon lagtext. Den svenska medborgarskapslagen säger, att Kungl. Maj:t kan medgiva den som har hemvist i riket men är född i utlandet och som ännu ej uppnått tjugutvå års ålder att få behålla svenskt medborgarskap. Men med hemvist likställas där en mängd andra förhållanden som vistelse här för studier eller för fullgörande av värnplikt eller under omständigheter, som tyda på närmare samhörighet med Sverige. Det är Amerika ensamt, som bestämmer, vad som fordras för förvärvande av amerikanskt medborgarskap. Därpå ha vi inga möjligheter att inverka.

Jag menar, att det vore rimligare och riktigare att i en sådan här specialkonvention komplettera en allmän konvention men icke blott upprepa densamma. Om man endast gör det senare och nöjer sig med vad den allmänna konventionen säger, så kan det inte hjälpas, att man måste däri se något mer än som ligger i själva orden. Och då jag, herr talman, är av den övertygelsen, att kammaren mycket väl kan bifalla ändringsförslaget rörande värnpliktslagen och mycket väl taga den allmänna konventionen, skall jag be att få instämma i yrkandet om avslag på den amerikanska konventionen men yrkar bifall till utskottets förslag i övrigt.

Herr Westman: Herr talman! Jag behöver kanske inte upptaga kammarens tid alltför länge. Jag behöver sålunda kanske icke närmare bemöta den siste ärade talarens anmärkningar mot vissa formuleringar i den amerikanska konventionen, vilka formuleringar fullständigt överensstämma med dem som stå i Haagprotokollet. När den ärade talaren var beredd att taga Haagprotokollet, kan han väl inte vägra att taga den amerikanska konventionen, eftersom den innehåller samma ordalag som Haagkonventionen.

Här har framställts den frågan, varför man sluter ett särskilt avtal med Amerika. Av propositionen och utskottsbetänkandet framgår, att anledningen härtill helt enkelt är den, att amerikanska kongressen har antagit en resolution, vari den begärt, att regeringen skulle sätta i gång förhandlingar med olika makter rörande bland annat det ämne, som här är förelagt kammaren till avgörande. Det är således på grund av detta amerikanska initiativ, som svenska regeringen har framlagt ett förslag till särskilt avtal med Amerika. Så ligger den historiska förklaringen till. Nu kan man säga, att den svenska regeringen borde ha vägrat att ingå ett avtal med amerikanska regeringen på denna punkt, och det borde naturligtvis svenska regeringen ha gjort, ifall avtalet varit till skada för Sverige. Men man har icke kunnat uppvisa, att detta avtal är till skada ur svensk synpunkt på annat sätt, än att man har velat draga en slutsats på den juridiska väg, som herr statsrådet med dess latinska namn kallade *e contrario*, d. v. s. att man *motsättningsvis* skulle draga den slutsatsen, att när man ingått avtalet om befrielse för dem som äro dubbla medborgare, skulle därav följa, att de personer som icke äro dubbla medborgare men som ha tagit ut first papers i Amerika skulle komma i en ogynnsammare ställning. Jag kan verkligen inte förstå, att en sådan slutsats kan

Ang. värnplikt vid dubbelt medborgarskap m. m. (Forts.)

vara berättigad. Det skulle leda till ytterst betänkliga konsekvenser på det internationella området, ifall konsten att draga slutsatser e contrario på detta sätt skulle vinna en alltför stor utbredning. Jag vågar säga, att denna juridiska figur användes kanske mera i gamla tiders lagtolkningsmetoder, än vad man är benägen att göra i våra dagar, och jag tror icke, att den är tillämplig i förevarande fall. Jag ber att få åberopa herr statsrådet Undén till stöd för denna uppfattning. Vi veta ju alla, att statsrådet har en mycket stor erfarenhet från internationella förhandlingar, och jag tror, att han där rört sig utan den fruktan för den juridiska figuren »e contrario», som den förste ärade talaren lade i dagen.

Den förste ärade talaren kritiserade på sitt som vanligt skarpsinniga sätt utskottets ståndpunkt i denna fråga. Denna ståndpunkt innebär helt enkelt, att då man som i detta fall kan säga: »dig till gagn och mig till ingen skada», bör man tillämpa den satsen så, att man här skördar ett ax från det internationella samförståndets i dessa tider synnerligen magra tegar.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hammar skjöld**: Det förefaller mig, som om jag icke hade lyckats göra begripligt, att mina farhågor delvis — visst icke uteslutande — stödjades på den tanken att deklaranterna äro att anse såsom halvt om halvt amerikanska medborgare och att således deklaranterna komma att utgöra just praktexempel på dubbla amerikanska och svenska medborgare. För min del kan jag icke se annat än att efter de erfarenheter, som vi ha gjort, låt vara att det nu är femton år sedan, skulle vi, när vi överhuvud inlåto oss på särskilda förhandlingar med Amerika om värnpliktsbefrielse, ha gjort klart, att deklaranterna icke komma i fråga. Jag har icke gjort en sådan där conclusio e contrario, som herr Westman talade om. Det var statsrådet, som gjorde en conclusio e contrario och sade, att när lagen gäller om dubbla medborgare, gäller den icke om personer med endast en medborgarrätt. Jag sade endast, vilket jag tror, att även de yngre professorerna i Uppsala måste vitsorda såsom riktigt, att står det i en paragraf, att ett land förpliktar sig att befria en person från värnplikt, om han är bosatt i ett annat land, så har det första landet icke förpliktat sig att befria honom från värnplikt, om han *icke* är bosatt i det andra landet. Kallar man detta för subtilt, har man mycket små anspråk på subtilitet.

Vad jag framför allt vänt mig emot är, att man sluter en separatkonvention med Amerika utan att klargöra den allvarsamma tvistefråga vi haft under två år och som icke löstes till vår fullkomliga tillfredsställelse och att man, som jag nyss tillät mig påpeka, tvärtom aktat sig för att återgiva ur den allmänna konventionen det uttalandet, att avtalet icke medför någon ändring i de allmänna föreskrifter, som gälla mellan Sverige och Amerika beträffande medborgarrätten.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr statsrådet **Undén**: Jag ber bara att få ytterligare tillägga till svar på ett yttrande av herr Reuterskiöld, som undrade, varför man sagt ja till denna överenskommelse, när Amerika på sin tid sagt nej till ett annat avtal rörande dubbelt medborgarskap, att båda förslagen från början framställdes från Amerikas förenta stater men att man i den senare frågan icke kunde komma överens om detaljerna. Det var alltså icke ett initiativ från Sverige och ett från Amerika, utan båda kommo från amerikansk sida. Det andra avtalet avböjdes som sagt, därför att man icke kunde enas om detaljerna. Där emot accepterades den föreliggande konventionen, sedan man fått den ändring

Ang. värnplikt vid dubbelt medborgarskap m. m. (Forts.)
i ordalagen, som från svensk sida önskades och som innebar, att avtalet avfattades på samma sätt som Haagkonventionen.

Slutligen skall jag därutöver endast understryka, att avtalet ju innehåller, att Sverige åtager sig att icke inkalla dessa svenskar till värnplikt i Sverige. Det är den enda förpliktelse, som i avtalet ingås.

Herr **Westman**: Jag skulle bara vilja fästa uppmärksamheten på att om vi träffade ett avtal med Amerika utan att ingå någon *särskild* konvention med detta land och endast via det i utskottets utlåtande tillstyrkta Haagprotokollet, således genom att biträda en *allmän* internationell överenskommelse, skulle det naturligtvis ha samma ofördelaktiga verkan för de personer, som icke äro amerikanska medborgare men som tagit ut first papers. Men vi kunna dock icke vägra att ansluta oss till denna internationella överenskommelse med reservation för det fall, att Amerika biträder den. Därför kan det väl egentligen inte finnas några betänkligheter mot att gå den genväg, som Kungl. Maj:t har föreslagit, när Kungl. Maj:t på grund av särskilda omständigheter framlagt förslag om en speciell traktat med Amerika.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att med anledning av de därunder förekomna yrkandena propositioner komme att göras särskilt rörande varje punkt av utskottets hemställan.

På gjord proposition bifölls vad utskottet hemställt i punkten A.

I fråga om punkten B, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Hammar skjöld*, att riksdagen skulle, med avslag å utskottets under punkten gjorda hemställan, förklara sig icke kunna godkänna ifrågavarande konvention.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Slutligen bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i punkten C.

Herr **Reuterskiöld** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Jag skall be att få anmäla min reservation mot beslutet i fråga om punkt B).

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete, dels ock i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. löneställningen för vissa befattningar vid kommunikationsverken m. m.
Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt,

I) att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition nr 87 framlagda förslag, måtte

a) besluta, med tillämpning från och med den 1 juli 1933,

att i 12 § 3 mom. i avlöningsreglementet den 19 juni 1919 för tjänstemän

Ang. löneställningen för vissa befattningar vid kommunikationsverken m. m.

(Forts.)

vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk ordet »postassistent» skulle utbytas mot »postexpeditör»;

att i den vid nämnda avlöningsreglemente fogade tjänsteförteckningen skulle vid statens järnvägar i 6:e lönegraden upptagas befattningen maskinbiträde;

samt att ur samma tjänsteförteckning skulle vid statens järnvägar utgå vissa angivna befattningar;

b) fastställa antalet av vissa befattningar vid telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk från och med den 1 juli 1933 på sätt under punkten angivits;

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de övergångsbestämmelser, som vid genomförande av berörda ändringar kunde erfordras; samt

d) medgiva, att avlöning och pension finge till viss av statens järnvägar från Skåne—Smålands järnväg samt från enskilda järnvägarnas kontrollkontor övertagen personal utgå i enlighet med av departementschefen i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 27 januari 1933 förordade grunder;

II) att de likalydande motionerna I: 241 av fröken Kerstin Hesselgren och II: 415 av fröken Bertha Wellin ej måtte av riksdagen bifallas; samt

III) att herr Andersons i Norrköping motion II: 416 måtte anses besvarad med vad utskottet förut anfört.

I fröken *Hesselgrens* och fröken *Wellins* berörda motioner hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att avlöning enligt de grunder, som tidigare — kungl. brev till generalpoststyrelsen av den 4 juli 1926 — bestämts skola tillämpas beträffande i tjänst varande postexpeditörer och förste postexpeditörer, skulle tillerkännas samtliga de kvinnliga tjänstemän i nämnda grader, som före den 1 juli 1925 genomgått av generalpoststyrelsen anordnad fackutbildning i postelevkurs.

Fröken **Hesselgren**: Herr talman! På den punkt, som gäller posten, har jag liksom fröken Wellin i andra kammaren burit fram en motion. Denna har nu av utskottet blivit avstyrkt. Jag måste säga, att jag hade ganska mycket hoppats på motsatsen. Denna motion gäller en mycket gammal stridsfråga. Liknande motioner ha gång på gång varit framme, men denna gång ha vi nöjt oss med en mycket blygsam begäran. Det gäller en utgift för staten av 7,000 kronor, och själva motionen går ut på att försöka rätta till ett missförhållande, som uppstod, då omregleringen skedde av de kvinnliga posttjänstemännens inplacering i den gemensamma löneskalan. Efter åtskilliga framställningar om ändring av den löneplacering de fingo vid omläggningen bestämdes genom riksdagens beslut att de kvinnliga posttjänstemän, som hade genomgått samma utbildningskurs som deras manliga kamrater, således den högre utbildningen, skulle få en något högre inplacering på löneskalan än vad som var fallet med övriga postexpeditörer och förste postexpeditörer. Denna bestämmelse trädde i kraft från ett visst datum. Vid denna tidpunkt var det en del av de anställda som voro ordinarie, och en del, som icke voro ordinarie. De ordinarie fingo denna förbättring i sina löneförhållanden, men de icke ordinarie fingo inte följa med. Emellertid kan man ju säga, att det faktum, att ett trettio-tal vid den tidpunkten icke hade hunnit bliva ordinarie, berodde på en tillfällighet, och motionen innehåller en hemställan, att dessa skola uppflyttas till samma förmåner som den stora gruppen.

När utskottet avstyrker detta förslag, kan man av utskottets framställ-

Ang. löneställningen för vissa befattningar vid kommunikationsverken m. m.
(Forts.)

ning inte annat än få den uppfattningen, att det här gäller den stora frågan och att förslaget skulle kosta staten 165,000 kronor. Det säges icke någonstades i utskottets utlåtande, att det gäller den lilla summan av 7,000 kronor, som ju inte egentligen kan sägas vara någon svår tunga för staten att utbetala, men för de människor, som det gäller, betyder 200 eller 250 kronor om året i ökad lön ökad möjlighet att utnyttja en semester, möjlighet att betala en vistelse på ett sjukhus eller att i ett annat avseende göra livet angenämare. Jag måste säga, att jag är mycket ledsen över att statsutskottet icke ansett sig kunna gå till mötes en så rimlig begäran, så mycket mer som denna rimliga begäran har starkt understrukits av generalpoststyrelsen, vilken framhållit, att det inte finnes några verkligt sakliga skäl för att icke även den ifrågavarande gruppen fått följa med de övriga kvinnliga posttjänstemännen i den av riksdagen beviljade löneförbättringen.

Emellertid står jag i den obehagliga situationen, att frågan redan har varit före i andra kammaren och att det där har upplysts, att man icke kan yrka bifall till motionen. Jag kan sålunda, herr talman, icke här göra något yrkande, jag kan endast uttala mitt beklagande av att statsutskottet icke har velat tillmötesgå en så rimlig begäran. När frågan kommer igen, vilket den alldeles säkert kommer att göra år efter år, hoppas jag, att så småningom statsutskottets hårda hjärta skall vekna och att man skall förstå, att det kan vara värt att ge de 7,000 kronorna för att få *frid* på denna punkt.

Herr **Örne**: Som herrarna känna till, var postexpeditörsgraden före genomförandet av behörighetslagen en rekrytgrad för de högre tjänsterna. I postexpeditörsgraden intogos både män och kvinnor med samma utbildning men med olika lön. När behörighetslagen genomfördes, gick man så till väga, att graden delades i två, postassistenter och postexpeditörer. Postassistenterna — det var de manliga — placerades i femtonde lönegraden, och de kvinnliga tjänstemännen sattes i elfte lönegraden. Damerna hade självklart icke tänkt sig en sådan lösning av det problem, om vilket de hade kämpat i åtskilliga år. Generalpoststyrelsen gick, innan jag tillträdde mitt nuvarande ämbete, in med en framställning, att samtliga de postexpeditörer, som hade samma utbildning som de manliga tjänstemännen, d. v. s. postassistenterna, skulle uppflyttas i femtonde lönegraden. Detta föranledde en framställning till riksdagen från Kungl. Maj:t, som riksdagen gick till mötes så till vida, att de kvinnor, som hade de kvalifikationer, jag nyss angav, uppflyttades i tolfte lönegraden och förste postexpeditörerna, som annars stå i tolfte lönegraden, flyttades till trettonde. Sedermera har det ju förekommit ideliga framställningar om uppflyttning av samtliga postexpeditörer med den äldre utbildningen till femtonde lönegraden. Generalpoststyrelsen har understött kraven, alldenstund de varit av sådan beskaffenhet, att de formella rättssynpunkterna pläga tillmätas stor vikt. Men något resultat blev det icke, utan Kungl. Maj:t beslöt på grund av den livliga påverkan från kvinnoorganisationernas sida, att de damer i tolfte lönegraden, d. v. s. postexpeditörer, som ville vinna tillträde till postassistentgraden, skulle underkasta sig ett särskilt prov, som visade, att de voro kompetenta att tjänstgöra som rekryter till högre tjänster än femtonde lönegraden. Jag vill minnas, att det var fem stycken, som godkäfts i detta prov, och de komma att bliva befördrade i den utsträckning, de vilja söka till den högre graden och underkasta sig de olägenheter, som äro förenade med att icke få tjänstgöra på sin gamla ort eller i sin förutvarande tjänst.

Emellertid förhåller det sig alldeles som fröken Hesselgren här utvecklade. Vid sidan av de ordinarie postexpeditörerna, som således flyttades upp i tolfte

Ang. löneställningen för vissa befattningar vid kommunikationsverken m. m.

(Forts.)

graden, fanns det också extra ordinarie postexpeditörer, vilka hade samma utbildning som sina manliga, till femtonde lönegraden uppflyttade kolleger. Det är nu dessa, som anse, att om de, som redan hade hunnit fram till ordinarie tjänst när riksdagen fattade sitt beslut, gjort sig förtjänta av en uppflyttning till tolfte lönegraden, böra också de andra, som ha exakt samma utbildning och förutsättningar som de uppflyttade, också komma dit. Jag tror för min del, att det skulle vara klokt av statsmakterna att tillmötesgå kravet på denna punkt, och jag ber att få understödja fröken Hesselgrens framställning, men i likhet med henne finner jag det vara i sakens nuvarande läge till intet nyttigt att yrka bifall till motionen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkt 90, gjorda framställning i fråga om det ordinarie anslaget till karolinska institutet: avlöningar för professorer och lärare m. fl.

*Anslag till
avlöningar för
professorer
m. fl. vid
karolinska
institutet.*

I den till riksdagen avlåtna, den 3 januari 1933 dagtecknade propositionen angående statsverkets tillstånd och behov hade Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln (punkt 90 av det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag) föreslagit riksdagen att ej mindre — med uteslutande ur staten för karolinska mediko-kirurgiska institutet av det därstädes uppförda arvodet å 3,600 kronor till en lärare i rättspsykiatri — i samma stat uppföra en professor i rättspsykiatri med arvode å 2,500 kronor samt med anmärkning, dels att ifrågavarande professor skulle vara förenad med ordinarie sinnessjukläkartjänsten vid centralfängelset å Långholmen, dels att av nämnda arvode å 2,500 kronor skulle utgå högst så stort belopp, att detsamma jämte avlöningen såsom sinnessjukläkare vid centralfängelset å Långholmen uppginge till samma belopp, som skulle tillkomma innehavaren av de förenade tjänsterna, därest han vore ordinarie universitetsprofessor, dels ock, att för ifrågavarande professor pensionsunderlaget skulle vara 7,500 kronor och pensionsavgiften 450 kronor, än även minska det ordinarie anslaget till karolinska institutet: avlöningar för professorer och lärare m. fl., nu 476,700 kronor, med 1,100 kronor till 475,600 kronor.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag, uppföra det ordinarie anslaget till karolinska institutet: avlöningar för professorer och lärare m. fl. med oförändrat belopp, 476,700 kronor.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Jag anhåller att få yrka återremiss på det utlåtande, som nu är föredraget. Det föreliggande betänkandet grundar sig bl. a. därpå, att utskottet i sitt utlåtande nr 81 avstyrkt Kungl. Maj:ts förslag om uppförande av sinnessjukläkarbefattningen vid Långholmens centralfängelse på ordinarie stat. Då emellertid kamrarna stannat i olika beslut och riksdagens definitiva beslut härom bör avvaktas samt även anföras i utskottets utlåtande angående den nu föreliggande frågan, ber jag att få hemställa, att utlåtandet måtte återremitteras till utskottet.

Jag ber att få meddela, att andra kammaren fattat ett liknande beslut.

Anslag till avlöningar för professorer m. fl. vid karolinska institutet.
(Forts.)

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på det under behandling varande utlåtandet endast yrkats, att detsamma skulle visas åter till utskottet.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på återremiss; och förklarades den senare propositionen vara med övertvägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av femte huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. utanord-
nandet av
medel till
kommuner och
landsting.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer för det sätt, varpå statsmyndigheter och statstjänstemän skola hava att utanordna medel till kommuner och landsting.

I en till riksdagen avlåten, den 24 februari 1933 dagtecknad proposition, nr 169, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden samma dag, lämnat riksdagen tillfälle att avgiva yttrande över de av departementschefen i nämnda statsrådsprotokoll angivna riktlinjerna för utanordning från statsmyndigheters och statstjänstemäns sida av medel till kommuner och landsting.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet anført:

»Enligt Kungl. Maj:ts förevarande förslag skulle statsmyndigheternas utbetalningar av medel till kommunerna verkställas genom medlens insättande å postgirokonto för vederbörande kommun samt kommunerna till följd därav vara pliktiga att öppna sådana konti.

För genomförande av detta förslag skulle enligt departementschefens mening erfordras dels ändring i kungörelsen den 13 november 1931 (nr 396) med föreskrifter angående medelsförvaltningen i länen samt utfärdande av särskilda bestämmelser, innefattande *åläggande* för kommun att för varje kassa, som uppbure medel från statsmyndighet eller statstjänsteman, hava särskilt postgirokonto.

Utskottet delar visserligen den av departementschefen uttalade uppfattningen, att med nu gällande bestämmelser på det område, varom fråga är, svårighet möter att utöva en effektiv kontroll däröver, att av myndighet utanordnade medel komma vederbörande kommun till godo samt tagas till uppbörd i kommunens räkenskaper, men utskottet finner sig icke — med hänsyn till gällande kommunallagar — kunna förorda, att, på sätt i propositionen förutsättes, allmänna bestämmelser om *åläggande* för kommunerna i gemen att upplägga postgirokonti utfärdas. Det mål, som i propositionen åsyftas, synes emellertid utan lagändring kunna vinnas genom att av Kungl. Maj:t meddelas en allmän föreskrift, att såsom villkor för utbetalande till kommun av statsunderstöd av vad slag det vara må skall gälla, att kommunen styrker sig hava öppnat postgirokonto för kassa, som har att mottaga statsmedel.

Utskottet får sålunda hemställa, att riksdagen må för sin del godkänna de i statsrådsprotokollet över finansärenden den 24 februari 1933 angivna riktlinjerna för utanordning från statsmyndigheters och statstjänstemäns sida av medel till kommuner och landsting med den ändring, utskottet ovan förordat.»

Ang. utanordnandet av medel till kommuner och landsting. (Forts.)

Reservation hade avgivits av herrar *Svensson* i Kompersmåla, *Nilsson* i Fredriksfält, *B. Holmgren*, *Strindlund*, *Svensson* i Grönvik och *Ernfors*, som ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen icke måtte godkänna det av Kungl. Maj:t i förevarande proposition föreslagna sättet för genomförande av Kungl. Maj:ts förslag i fråga om riktlinjer för utanordning från statsmyndigheters och statstjänstemäns sida av medel till kommuner och landsting.

Herr Svensson, Martin: I propositionen nr 169 har Kungl. Maj:t föreslagit, att kommunerna skulle åläggas att för mottagande av medel ifrån staten genom länsstyrelserna öppna postgirokonto. Utskottsmajoriteten har inte föreslagit, att det skulle tillgå alldeles såsom Kungl. Maj:t föreslagit, utan utskottsmajoriteten säger, att det mål, som i propositionen åsyftas, synes utan lagändring kunna vinnas genom att av Kungl. Maj:t meddelas en allmän föreskrift, att såsom villkor för utbetalande till kommun av statsunderstöd av vad slag det vara må skall gälla, att kommunen styrker sig hava öppnat postgirokonto för kassa, som har att mottaga statsmedel. Hela detta förfarande har ju tillkommit i kontrollsyfte. Sedan kommun öppnat postgirokonto, har postgirokontoret erbjudit sig, att, därest revisorerna begära det, tillhandahålla utdrag rörande de medel, som statsverket levererar till kommunen, men därest revisorerna underlåta att göra en sådan framställning, så kommer ju heller inte den föreslagna åtgärden att verka.

Vid stiftandet 1930 av de nya kommunallagarna hade både konstitutionsutskottet och riksdagen tillfälle att grundligt gå igenom, vilka åtgärder som kommunerna borde i lag få sig föreskrivna ur kontrollsynpunkt. De åtgärder som här föreslås grunda sig på en skrivelse från riksräkenskapsverket 1926 och ett uttalande ifrån statsrevisorerna 1928, så att vid 1930 års riksdag var det förslag, som nu föreligger, tillgängligt och kunde prövas. Jag antar, att då det inte ledde till någon åtgärd vid det tillfället, så ansåg man då icke en sådan åtgärd vara ändamålsenlig eller behövlig.

Jag vill göra den anmärkningen, att även om man skriver på det sätt som majoriteten föreslagit, så är det ändå inte någon ändring i sak mot vad Kungl. Maj:t sagt, utan det är endast ett mjukare skrivsätt. Det har inte vid beviljandet av statsanslag fästs något sådant villkor, att kommun skall vara skyldig att öppna postgirokonto. Jag har således i första hand formella skäl till den reservation som har framförts utav mig jämte fem andra reservanter.

Därutöver har jag även reella skäl för ett avstyrkande. I åtskilliga fall förefaller det mig vara onödigt, att man anlitar postgiro för en sådan utbetalning av statsmedel. Det gäller ju även att ålägga landstingen att gå den vägen liksom samtliga kommuner. De myndigheter som ha yttrat sig ha visserligen till övervägande del tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag, men där finns ju dock en icke obetydlig minoritet på sex länsstyrelser och i runt tal 350 kommuner, som inte ha velat tillstyrka anordningen, och då man går fram tvångsvis, så tycker jag, att man bör ha en enhetligare anslutning än det i detta fall varit. Nog är det också en onödig omgång, om medel, som skola utbetalas till ett landsting eller en kommun i en länsstad, skola skickas upp till huvudstaden och därifrån ned till länsstaden igen, då det vore mycket enklare och lättare, att länsstyrelsen direkt utbetalade medlen till landstinget eller till drätselkammaren i en sådan stad.

Det har under det förberedande arbetet också ifrågasatts, om inte länsstyrelserna kunde lägga upp särskilda konton för kommunerna beträffande dessa statsbidrag och skicka ut meddelande till de kommunala revisorerna, men länsstyrelserna säga, att detta komme att öka deras arbetsbörd. Men skall

Ang. utanordnandet av medel till kommuner och landsting. (Forts.)
det gå via postgirokontoret, så måste det ju också öka postgirokontorets arbete, och det blir ju arbete som arbete, fast det i ena fallet lägges på länsstyrelserna, i andra fallet på postgirokontoret. Skall det bli en ökning av arbetet inom länsstyrelserna, så fordras det flera tjänstemän, och riksdagen skall besluta om det, men gäller det en utvidgning vid postgirokontoret, så kommer det ju inte till synes på samma sätt, utan utgiften ingår i omkostnadsstaten.

Jag anser emellertid, att om länsstyrelserna utövade denna kontroll, så skulle den vara mera effektiv. De kommunala uppbördsmännen ha säkerligen en större respekt för länsstyrelsen än för postgirokontoret, helst, i det fall som här är före, det beror på ett initiativtagande från de kommunala revisorerna, om alls någon kontroll av ifrågavarande slag skall komma i fråga. Postgirokontoret har ju vuxit ut ganska hastigt, och jag ifrågasätter, om det skall vara nödigt att tvångsvis öka det tempo, i vilket postgirokontoret skall gå fram och lägga under sig det ena området efter det andra. Det fortfarande, som här är föreslaget, skall ju inte heller gälla vid utbetalningar emellan olika ämbetsmyndigheter, utan i sådana fall kunna utbetalningarna ske direkt mellan ämbetsmyndigheterna.

Då det inte alls föreligger någon brådska med en anordning, sådan som denna, så har jag velat göra dessa erinringar och tänkt mig, att om man toge saken under förnyad omprövning, man skulle komma till ett bättre förslag än det av Kungl. Maj:t här framlagda.

Jag skall, herr talman, på dessa skäl be att få yrka bifall till den av mig och fem andra reservanter framförda reservationen.

Herr Olsson, Oscar: Den siste ärade talaren hade två utgångspunkter för sin reservation. Han reserverade sig, sade han, dels av formella skäl och dels av reella. I reservationen ta de formella skälen huvudparten av intresset. I reservantens anförande lades tyngdpunkten på de reella skälen. Jag tror också, att de formella skälen kan man ganska lätt komma ifrån. De formella skäl, som anförts, bestå däri, att det står i lagen om kommunalstyrelse på landet, att penningmedel, om ej erfordras för verkställande av förestående inbetalningar, skola insättas på bank eller postgirokonto, och det ansågs då oriktigt att genom utfärdande av en förordning på administrativ väg bestämma, att medlen skola stå på postgiro. Detta har också utskottet, som den siste talaren påpekat, observerat, och utskottet har därför endast sagt, att de penningar som gå till kommunerna ifrån staten, utbetalas på villkor att kommunen har ett postgirokonto. Sedan kan kommunen placera pengarna var den vill, sätta in dem i sparbank eller behålla dem på postgirokonto. Det torde vara ostridigt, att det inte sker något brott mot kommunallagarna genom att man går fram på den vägen. Man har ju också sett till, att inte kommunerna på något sätt skola belastas ekonomiskt genom denna anordning, eftersom postgirokonto av dem får öppnas utan erläggande av någon avgift, och den saken torde således vara klar.

Sedan komma de reella skälen. Vad är det för reella skäl, som ha förmått Kungl. Maj:t att lägga fram denna proposition? Jo, det är Kungl. Maj:ts uppfattning, att det behövs bättre kontroll över kommunernas medel. Frågan gäller således, ifall Kungl. Maj:t har rätt i det fallet eller om Kungl. Maj:t inte har rätt. Riksräkenskapsverket, så gott som alla hörda myndigheter och de flesta kommuner anse, att Kungl. Maj:t har rätt i att det behövs bättre kontroll. Reservanten har inte heller vågat säga, att inte kontrollen skulle bli bättre genom anlitande av postgiro. Reservanterna säga, att det är inte så brått med att skaffa denna ökade kontroll. Ja, det får ju kammaren bestämma,

Ang. utanordnandet av medel till kommuner och landsting. (Forts.)

om det är brått eller ej, men jag tycker, att om kammarens ledamöter äro öfverens om principen, skulle man också vara klar beträffande det beslut, till vilket kammaren vill komma.

Den ärade talaren ansåg, att den ökade kontroll, som skulle åstadkommas genom denna förändring, vore i åtskilliga fall onödig. Det vill jag inte bestrida, men huvudsaken för mig är, att större säkerhet vinnes och att myndigheterna i det fallet äro tämligen eniga. De bättre vägar, som reservanterna här i sitt anförande anvisade, skulle bestå däri, att länsstyrelsen skulle utöva kontrollen och kunna göra det på ett effektivare sätt än postgirot. Ja, av länsstyrelserna är det bara sex, som ha avstyrkt den här föreslagna anordningen; de andra länsstyrelserna äro av motsatt uppfattning. Vad kommunerna beträffar, anfördes det, att 350 kommuner uttalat sig emot propositionen. Ja, men kommunernas antal här i Sverige är så stort, att detta dock är en rätt oväsentlig minoritet gent emot dem som uttalat sig för förslaget.

Jag tycker inte, herr talman, att tiderna äro sådana, att man bör avvisa förslag om bättre kontroll öfver offentliga medel och deras handhavande, när sådana förslag komma ifrån Kungl. Maj:t, och därför, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Otvivelaktigt är utskottets yttrande så till vida förmånligare än departementschefens, som utskottet tar bestämd ståndpunkt emot att i administrativ väg *ålägga* kommunerna att öppna postgirokonta. Utskottet säger självt på sid. 5, att detta vill utskottet inte vara med om, men så går det i alla fall en liten bakväg och säger, att det mål som skulle vinnas men som inte kan vinnas utan lagändring, skall i alla fall uppnås därigenom att man som *villkor för utbetalande* till kommun av statsunderstöd av vad slag det vara må föreskriver, att kommunen styrker sig hava öppnat postgirokonta för kassa, som har att mottaga statsmedel. Jag undrar, om det är så synnerligen stor skillnad i sak mellan utskottets ståndpunkt och Kungl. Maj:ts rådgivares i denna punkt?

Om man skulle som villkor stadga, att kommun öppnar postgirokonta, så frågar jag mig 1:o) har denna bestämmelse retroaktiv verkan t. ex. på anslag som gå ut automatiskt, och 2:o) har den någon betydelse alls för sådana anslag av statsmedel, som utgå enligt författningar och vid vilka några villkor icke kunna ställas? Om detta icke är händelsen — och jag har svårt att förstå, hur det kan vara möjligt att till anslag, som utgå till fullgörande av en föreliggande lagstiftning, knyta villkor, som lagen inte känner — måste jag säga, att då blir resultatet av detta en dubbelhet. I vissa fall får man lov att anknyta villkor till anslag, som hädanefter komma att beviljas, och då kan man säga, att det är bara ett anslagsvillkor, och det få vederbörande finna sig i, annars få de inte anslagen. Men då i andra fall kommunerna enligt lagstiftning skola ha rätt till anslaget, då kan jag inte se, att något sådant villkor öfver huvud taget kan uppställas, och då får man den situationen, att i vissa fall skola utbetalningarna ske öfver postgirokontot, i andra fall icke. Jag undrar om det inte är både klokast och säkrast att vänta tills fullständigare utredning föreligger och man får frågan belyst ur andra synpunkter än hittills varit möjligt.

Reservationen har strukit under och utskottet har varit med om att det i princip för att få detta åläggande som ett även enligt mitt förmenande nödvändigt komplement fordras ändring i kommunallagarna. Varför då inte vänta och låta Kungl. Maj:t nästa år framlägga förslag till sådan ändring, i fall den låter sig genomföras? Nu är det emellertid så, att då de nya kommunallagarna behandlades, var både utskottets och riksdagens uppmärksamhet mycket starkt

Ang. utanordnandet av medel till kommuner och landsting. (Forts.)

fästad på behovet av ökad kontroll, och här förelägo promemorior, som visade att Kungl. Maj:t tänkt i administrativ väg pålägga både den ena och den andra skyldigheten. Mot detta har utskottet skarpt reagerat, och utskottet har icke ansett, att man i kommunallagarna kan ge generella föreskrifter, utan man har ansett att det måste vara vissa gränsregler så att säga, och inom dem måste kommunerna få en viss frihet, då det är deras eget intresse att få så stor säkerhet som möjligt. Detta gör, herr talman, att, så vitt jag förstår, reservanternas formella invändning ingalunda så lätt låter avspisa sig, som den siste talaren sökte hålla före.

Med fäst avseende vid vad jag sålunda anfört tillåter jag mig instämma i reservationen.

Herr **Widell**: Herr talman! Det förefaller mig, som om både reservanterna och den siste ärade talaren skulle hava gjort sig skyldiga till någon missuppfattning av vad statsutskottets förslag egentligen innebär.

Reservanterna åberopa en viss bestämmelse i kommunallagarna, enligt vilken kommunerna skola hava sina medel antingen på postgirokonto eller i bank. Denna bestämmelse för kommunernas medelsförvaltning är klar och tydlig, och inga villkor, som fästas vid ett statsanslag, kunna på något sätt rubba den. Kommunerna ha en obestriddlig rätt att placera sina medel efter egen önskan antingen på postgirokonto eller i bank. Därom finnes intet tvivel. Genom villkor vid anslagsbeviljandet kan denna bestämmelse icke upphävas, utan den kan ändras endast i lagstiftningsväg. Det är ju alldeles uppenbart, att när reservanterna åberopa denna paragraf, måste alltså bakom detta ligga, att reservanterna ha den uppfattningen, att det här är fråga om kommunernas medelsförvaltning. Men det är inte alls förhållandet. Det är inte fråga om kommunernas medelsförvaltning, utan vad saken här gäller är, på vilket sätt skola statens vederbörande myndigheter ställa till kommunernas förfogande de pengar, som de skola få från staten. Det är som sagt detta, som frågan gäller, och det torde vara alldeles ostridigt, att staten därvidlag har frihet att välja vilket sätt som helst. Medlen kunna betalas ut kontant, i check eller i postanvisning. De kunna slutligen utbetalas genom postgiro, om nämligen kommunerna hava postgirokonto. Vilken av dessa utvägar, som skall väljas, blir en fråga om ändamålsenligheten såväl ur statens som ur kommunernas synpunkt.

Nu har det visat sig, att det sätt, som hittills använts för utbetalning med check eller postanvisning, ur kontrollsynpunkt icke varit tillfyllestgörande utan att det tyvärr har förekommit icke så obetydliga förskingringar. De till kommunerna överlämnade medlen ha icke kommit kommunerna till godo utan ha blivit förskingrade. Det är för att råda bot på det missförhållande, som följer med det nuvarande utbetalningssättet, som Kungl. Maj:t nu efter en framställning från riksdagen, vilken i sin ordning grundar sig på en anmärkning av statsrevisorerna, gjort ett visst förslag.

Nu hade Kungl. Maj:t föreslagit, att kommunerna skulle *åläggas* att öppna postgirokonto. I sak var det ingenting alls att erinra häremot, då det inte kan medföra någon olägenhet för kommunerna. Det kommer heller inte att kosta kommunerna ett enda öre; postgirorelsen är nämligen kostnadsfri för kommunerna. Tvärtom måste det nog för kommunerna i allmänhet betecknas som en fördel att ha postgirokonto. Men det gällde här att ålägga kommunerna något formellt, och detta kan endast ske i kraft av kommunallagarna. I sak kunde man inte ha någonting att erinra mot detta, som var en synnerligen lycklig lösning av frågan.

Vad den förste ärade talaren i denna fråga anförde emot detta förslag, tror jag inte kan vara av någon större betydelse. I sak tror jag nog, att alla kunna

Ang. utanordnandet av medel till kommuner och landsting. (Forts.)

vara ense, att det ur kontrollsynpunkt är mycket önskvärt, att man använder postgiro. Då blev frågan: finns det någon möjlighet att ordna detta utan att ändra kommunallagarna? Det var ju inte önskvärt att vidtaga en ändring av kommunallagarna för något, som i realiteten fick betraktas som ett ganska naturligt förhållande. Ja, då hade man ju de precedensfall, som finnas på så oändligt många andra områden, där Kungl. Maj:t som villkor för åtnjutande av ett visst anslag t. ex. föreskriver, att vederbörande myndigheter skola underkasta sig de kontrollföreskrifter, som skulle utfärdas. Något sådant behövs inte här och kan inte heller förekomma. Det enda som behövdes vore, att kommunerna öppnade postgirokonton, som ingenting kostar och som är fördelaktigt för dem att få. Det kan inte vara några formella betänkligheter mot att detta uppställs såsom villkor för åtnjutande av anslag.

Nu sade herr Reuterskiöld, att detta villkor inte kan uppställas för *alla* anslag utan endast för somliga. Då komma somliga anslag att gå genom postgiro, andra inte. Nej, visst inte. Så snart postgirokonton finnes, komma naturligtvis alla utbetalningar från statens sida att gå via postgirot. Det finns inte något hinder. Detta är emellertid en sak, som Kungl. Maj:t ensam bestämmer. Finns det postgiro, säger Kungl. Maj:t, då skall utbetalningen ske därigenom.

För min del kan jag inte finna, att det föreligger några som helst konstitutionella betänkligheter, och då skälen för bifall till Kungl. Maj:ts förslag äro synnerligen starka och det här gäller en ytterst viktig kontrollmöjlighet, anholder jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Reuterskiöld: Vi kunna vara ense om att det inte gäller medelsförvaltning. Härom tror jag inte, att någon ovisshet råder vare sig hos mig eller den siste ärade talaren. Det är fullkomligt riktigt. Det är vidare alldeles riktigt, att Kungl. Maj:t kan föreskriva, att utbetalning sker genom postgiro, där så kan ske. Men vad kommunerna beträffar *kan det inte ske*, såvida de inte ha postgirokonton. Vem är det, som skall ålägga dem detta? Jo, enligt statsutskottets och Kungl. Maj:ts rådgivares mening är det Kungl. Maj:t. Då frågan om postgirokonton togs upp i sammanhang med kommunallagarna, stod debatten därom, huruvida man skulle ålägga kommunerna att öppna postgirokonton ej blott i samband med medelsförvaltningen utan överhuvud taget i samband med hithörande frågor. Inom utskottet gjorde sig den meningen gällande, att man inte borde ålägga dem en sådan sak. Här är det ju reducerat till frågan, om det kan åläggas dem eller inte.

Den ärade talaren sade, att Kungl. Maj:t bestämmer, att det skall gå genom postgiro, och att när postgirokonton inte finns, det ingen utbetalning blir. Är inte detta ett villkor, uppställt för anslagets utbetalande?

Om man t. ex. ser på sådana medel som pensionstillägg eller sådant, som enligt lag betalas ut, kan det, såvitt jag förstår, inte komma i fråga, att kommunernas rätt att få dessa medel skulle göras beroende av om de öppnade postgirokonton, som de inte äro lagligen skyldiga att öppna. Därför blir det en ordlek — om jag får använda den jämförelsen — när utskottets talesman säger, att utskottet inte vill ålägga kommunerna detta, när man i själva verket ålägger dem att hava postgirokonton. Man ålägger dem detta, fastän lagen säger, att kommunerna inte behöva hava sådana, och förarbetena till lagen klart visa, att detta gäller överhuvud taget och inte har begränsats till ett slags medgivande att flytta över pengarna till bank för medelsförvaltningen. Det skulle endast föranledda ganska betänkliga tvister, om nu inte vederbörande kommuner foga sig häri, utan vilja hava sitt bidrag men inte kunna få det, därför att ett olagligt villkor inte är uppfyllt.

Jag undrar, om detta säkerhetskrav, varom talats och som jag erkänner

Ang. utanordnandet av medel till kommuner och landsting. (Forts.)
 vara mycket befogat, egentligen skulle förlora någonting på, om frågan fick vänta till nästa år och spörsmålet om en ändring i kommunallagarna då verkligen komme upp i sitt behöriga sammanhang och inte på en bakväg. Det kan inte förnekas, att vi på den senare tiden här i riksdagen mer och mer kommit in på den bakvägen att ändra en lag genom bestämmelser i administrativ väg, att ändra en grundlag genom ändring av en lag, en ordning, som formellt och reellt inte är riktig. Det kan gå en gång, två gånger eller tre gånger, men sedan är gärdet upprivet. Sedan är hela uppfattningen om vad som är rätt och orätt förslappat. Med hänsyn till att det ej blott är i ett fall utan tusen gånger, som detta förekommer, kunde man kanske säga, att man lika väl kan göra det även denna gång.

Jag tillåter mig, herr talman, att i detta som i andra fall opponera mot ett sådant sätt att tillämpa vår gällande rätt, vilket här kommit till uttryck.

I herr Reuterskiölds yttrande instämde herr *Sandegård*.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Svensson, Martin*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 89, röstar
 Ja;

Den, det ej vill, röstar
 Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Olsson, Oscar*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 46;
 Nej — 43.

Ang. inlösen av vissa skattefrälseräntor. Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 90, i anledning av väckt motion angående inlösen i vissa fall av skattefrälseräntor, som varit med jordäggande-rätten förenade.

I en inom första kammaren av herr *J. A. Larsson* i Brålanda väckt motion, nr 36, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om den ändring av kungl. förordningen den 2 juni 1911 angående inlösen

Ang. inlösen av vissa skattefrälseräntor. (Forts.)

i vissa fall av skattefrälseräntor, som varit med jordäganderätten förenade, att de däri förekommande orden »före den 1 april 1911» uteslötes.

Skulle emellertid detta ej kunna bifallas, hade hemställts, att nämnda tidsbestämning måtte utbytas emot annan lämplig sådan, exempelvis den 1 april 1933.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att herr Larssons i Brålanda förevarande motion, I:36, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Mellén: Herr talman! Detta utlåtande handlar om föreslagen ändring i kungl. förordningen den 2 juni 1911 angående inlösen i vissa fall av skattefrälseräntor, som varit med jordäganderätten förenade. Detta är en synnerligen svår fråga, och jag förmodar, att en stor del av kammarens ledamöter inte äro fullt insatta i densamma. Därför skall jag — med hänsyn till herr talmannens varning att inte bli långrandig — endast något litet förklara situationen, så att motionen i ärendet och utskottets utlåtande må kunna förstås.

De nu ifrågakvarande frälseräntorna, sålunda skattefrälseräntor, kunna inlösas enligt den av mig omnämnda förordningen av år 1911. Den lyder sålunda, att »ränta å skattefrälsehemman, vilken genom köp, byte eller gåva kommit från kronan i enskild persons eller verks, menighets eller inrättnings ägo, må för statsverkets räkning kunna inlösas enligt vad i nådiga förordningen den 11 september 1885 samt nådiga kungörelserna den 6 maj 1904 och den 14 maj 1909 stadgas, utan hinder däraf, att räntan vid något tillfälle, före den 1 april 1911, varit med jordäganderätten förenad». Det är denna tidpunkt — före den 1 april 1911 — som motionären vill ha ändrad, enär den lägger hinder i vägen för åtskilliga skattefrälseränteägare, som äro i fullt lojal besittning av sina skattefrälseräntor, att få den inlösta av Kungl. Maj:t. I en vid 1931 års riksdag väckt motion gjorde jag anmärkning härom och yrkade, att tidsbestämmelsen — den 1 april 1911 — skulle utgå eller också annan ändring vidtagas, som Kungl. Maj:t behagade föreslå. Utskottet lät då höra kammarkollegium, som den gången avstyrkte motionen på den grund, att utredning skulle vara anbefalld med förslag till tvångsinlösnings av alla skattefrälseräntor. Men det var inte sant, ty då var det ingen utredning och har inte heller sedermera blivit någon sådan. Utskottet följde då kammarkollegium och yrkade avslag på motionen.

Nu har motionen förnyats av herr Larsson i Brålanda, och han yrkar, att orden »före den 1 april 1911» måtte utgå. Kammarkollegium har även nu hörts, men har nu ändrat sin tidigare intagna ställning och tillstyrkt motionen. Men kammarkollegium har inte varit fullt ense, utan föredraganden och ett kammarråd hava även nu helt avstyrkt motionen. Kollegium har emellertid föreslagit den ändringen, att tidsbestämningen i den kungl. förordningen skall ändras från »den 1 april 1911» till »den 1 januari 1931».

Jag tillåter mig, herr talman, att i anslutning till denna av kammarkollegium gjorda hemställan yrka bifall till motionen i fråga på det sättet, att tidsbestämningen i kungl. förordningen den 2 juni 1911 ändras från den 1 april 1911 till den 1 januari 1931.

Herr Svensson, Martin: Motionären har fått en ganska välvillig behandling av sin motion i utskottets utlåtande. Den fråga, som det här gäller, är av en ganska invecklad beskaffenhet. Kammarkollegium är det ämbetsverk, som är särskilt sakkunnig på området, och majoriteten inom kollegium har avgivit ett yttrande för bifall till motionen på det sättet, som den föregående ärade

Ang. inlösen av vissa skattefrälseräntor. (Forts.)
talaren anförde och vartill han också yrkade bifall. Men det är en minoritet inom ämbetsverket, som inte vill vara med om en lösning på den vägen utan som förordar, att man i stället skall ändra lagen om avlösning av vissa frälseräntor och därigenom ge möjlighet för räntegivarna att få dessa räntor avlösta.

I en fråga av så invecklad beskaffenhet synes det vara bäst, att riksdagen inte på en enskild motionärs yrkande fattar något beslut utan överlåter åt Kungl. Maj:t att göra en utredning och komma fram med ett förslag. Nu förhåller det sig ju också på det sättet, att kammarkollegium håller på att utarbeta ett förslag om en avveckling av frälseräntorna, såväl skattefrälseräntor som frälsekatteäntor.

I det föreliggande utskottsutlåtandets motivering har man inte tagit ställning till frågan, huruvida man skall gå på den linje, som majoriteten i kammarkollegium föreslagit, eller på minoritetens linje. Jag hyser mycken sympati för motionärens förslag och tror, att däri ligger en rättvis idé; men det är nog ändå skäl att låta Kungl. Maj:t taga saken om hand och efter en utredning komma fram med ett förslag. Det vore ju bra, om man kunde få ur världen alla dessa frälseräntor, som tynga på kammarkollegium och skattemyndigheterna.

Såsom förhållandena nu äro, ber jag emellertid, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Larsson, Johan August: Herr talman! På grund av den långt framskridna tiden skall jag inskränka mig till att yrka bifall till det av herr Mellén gjorda yrkandet.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende på det under behandling varande utlåtandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Mellén*, att kammaren skulle bifalla den i ämnet väckta motionen på det sätt, att den i kungl. förordningen den 2 juni 1911 förekommande tidsbestämningen »den 1 april 1911» ändrades till »den 1 januari 1931».

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 91, i anledning av väckt motion angående avlösning enligt bestämmelserna för frälsekatteänta av vissa avgifter till Lunds domkyrka samt s. k. hospitalsränta, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Då tiden nu var långt framskriden, beslöts på framställning av herr talmannen att behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Föredrogos och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 252—254.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 209, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kapitalökning för spannmålslagerhusfonden m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 210, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om kapitalökning för lånefonden för inköp av gasgeneratorer för motordrift jämte en i ämnet väckt motion;

nr 211, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av villkoren för lån från statens mejerilånefond samt kapitalökning för samma fond;

nr 212, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen, Utgifter för kapitalökning, gjorda framställningar i vad angår jordbruksärenden;

nr 213, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående tillfälliga lönetillägg åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare i vad rör jordbruksärenden;

nr 214, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till avlöningsstat vid rikets allmänna kartverk;

nr 215, i anledning av Kungl. Maj:ts under nionde huvudtiteln gjorda framställningar om ökat understöd åt lantmannaskolor och åt lanthushållsskolor; samt

nr 216, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen, nionde huvudtiteln, gjorda framställning angående anslag till täckande av utgifterna för statens lagerhus.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse, nr 221, till Konungen angående utredning om åtgärder mot statsfientlig verksamhet.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om ändring i vissa delar av allmänna resereglementet den 27 juni 1929 (nr 210) m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt två förutvarande lärarinnor vid privatläroverks småskoleavdelningar;

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till riksförsäkringsanstalten;

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under rubrik »Utgifter för kapitalökning» gjorda framställning om anslag till vattenkraftslånefonden jämte i ämnet väckta motioner;

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder till stöd åt hantverket jämte i ämnet väckta motioner;

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under rubrik »Utgifter för kapitalökning» gjorda framställning om anslag till hantverkslånefonden;

nr 99, i anledning av väckt motion om ändring av de allmänna villkoren och bestämmelserna för lån från industrilånefonden; och

nr 100, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående anslag till fångvården;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 44, i anledning av väckt motion om tilläggstullar för vissa slag av trädgårdsprodukter;

nr 45, i anledning av väckt motion om tull å liljekonvaljerötter m. m.; och

nr 46, i anledning av väckta motioner om ändring i gällande bestämmelser om tull på potatis; samt

särskilda utskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förslag för understöd åt enskilda järnvägar.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5.55 e. m.

In fidem.
G. H. Berggren.

Fredagen den 19 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Herr statsrådet *Undén* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 255, med förslag till lag om förbud mot politiska uniformer.

Justerades protokollen för den 13 och den 16 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 223, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för beredande av ökade möjligheter att indraga lärartjänster vid folkskoleväsendet;

nr 224, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under rubrik »Utgifter för kapitalökning» gjorda framställning om anslag till studielånefonden;

nr 225, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss utvidgning av tjänstemannasamhället vid Mörby m. m.; samt

nr 226, angående anvisande av de i regeringsformens 63 § föreskrivna kreditivsummor.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 227, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning ävensom i ämnet väckta motioner; och

nr 228, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om boutredning och arvskifte m. m.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 229, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit ävensom en i ämnet väckt motion;

nr 230, i anledning av väckt motion om skattefrihet för s. k. invalidmotorvagnar;

nr 231, i anledning av väckt motion om lättnad i vissa fall beträffande skattskyldighet för avliden persons under livstiden havda inkomst och förmögenhet; samt

nr 232, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 6 november 1908 (nr 129) angående särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 233, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av vissa med främmande makter avslutade överenskommelser om befrielse från värnplikt i vissa fall av dubbelt medborgarskap m. m.; och

nr 234, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete, dels ock i ämnet väckta motioner.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 252, angående statsunderstöd för ernående av förlikning i det s. k. Hornborgamålet.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 253, angående godkännande av en mellan Sverige, å ena, samt Det Förenade Konungariket Storbritannien och Norra Irland, å andra sidan, träffad handelsöverenskommelse; samt

nr 254, angående vissa ändringar i gällande tulltaxa, m. m.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 93—99.

Vid föredragning av statsutskottets memorial nr 100, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående anslag till fångvården, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkanden nr 44—46 och särskilda utskottets utlåtande nr 1.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 255 blev densamma på begäran bordlagd.

Anmälades och bordlades

sammansatta banko- och jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående indragning av viss personal vid domänverket m. m., jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängd giltighetstid för avlöningsreglementet för tjänstemän vid domänverket; samt

första lagutskottets memorial nr 50, angående arvoden åt dem, som inom första lagutskottet biträtt vid behandlingen av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om boutredning och arvskifte m. m., dels ock i ämnet väckt motion.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.08 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
